

Валентин Красногоров

Кімната нареченої

Комедія/мелодрама у двох діях

Переклав з російської Куделія Олег Федорович

ВНИМАНИЕ! Все авторские права на пьесу защищены законами России, международным законодательством, и принадлежат автору. Права на перевод принадлежат переводчику. Запрещается издание и переиздание пьесы и ее перевода, размножение, публичное исполнение, перевод на иностранные языки, внесение изменений в текст пьесы при постановке без письменного разрешения автора.

Увага! Всі авторські права на п'єсу захищені законами Росії, міжнародним законодавством і належать автору. Забороняється її видання та перевидання, розмноження, публічне (прилюдне) виконання, переклад на іноземні мови, внесення змін до тексту п'єси під час вистави без письмового дозволу автора.

Контакты с автором:

Тел. 8-812-699-3701; 8-812-550-2146

7-951-689-3-689 (моб.)

e-mail: valentin.krasnogorov@gmail.com

<http://krasnogorov.com/>

Контакты с переводчиком: oleg.fnj@yandex.ua

Анотація

Персонажі цієї незвичайної п'єси - лише жінки (від 15 до 70 років). Наречена, її мати, сестра, бабуся, подруги, мати нареченого і інші гості збираються в кімнаті нареченої перед реєстрацією.

Пишний палац одруження, нарядні сукні, квіти, фотографії, шампанське, урочиста музика.

Всі давно в зборі, немає тільки... судженого.

Події п'єси розгортаються в очікуванні зниклого нареченого. Завідуюча палацом вміло диригує парадом наречених. Одна пара змінює іншу. Тільки наша наречена все чекає і чекає.

Тим часом між присутніми з'ясовуються стосунки, розкриваються колишні образи, ворухнуться минуле, зі страхом передбачається майбутнє. Тривога за долю сестри і дочки, заздрість, ревності, побоювання матері залишитися одною, несумісність сімей нареченої і нареченого, цікавість сторонніх – все це сплітається в трагікомічний клубок, який все більше стискується з кожною хвилиною очікування.

Чи дочекається наречена свого коханого? Чи розумний її вибір? Чи не покається вона у своєму рішенні? Чи любить вона його? Чи любить він її? Що є любов? Над цими питаннями замислюються глядачі, у яких п'єса має великий успіх.

16 персонажів п'єси можуть бути зіграні 12-ма актрисами.

Из рецензии:

Сьогодні БЕНЕФІС жінок – молодих і літніх, зазнавших до країв життєвого горя і зовсім недосвідчених. І з цим завданням вони впоралися блискуче.

Перш за все тому, що практично кожна з присутніх у залі представниць прекрасної половини людства хоч в одній, а може, і в декількох героїнь, впізнає себе: юну чи, теперішню чи – неважливо. І знову доторкнеться до вкритої пилом забуття істини: без любові жити не можна! Нехай навіть щастя триватиме мить, день, тиждень, місяць – заради цього варто жити!

ДІЙОВІ ОСОБИ:

Надія – наречена, 22 роки

Марія Миколаївна, її матір

Віра, її сестра, 29 років

Алла, її подруга 22 роки

Антоніна Прокопівна, мати нареченого

Світлана, її дочка (У дев'ятому класі школи)

Бабуся

Зінаїда Зіновіївна, відповідальний працівник Палацу одруження

Інна Глібівна, мама

Лариса, соціолог

Перша гостя

Друга гостя

Олена (без місяця 18 років)

Фотограф

Клавдія

Наречена незнайома

Шістнадцять персонажів п'єси можуть бути зіграні, при
необхідності, дванадцятьма актрисами. Дія відбувається в
Палаці одружень у наші дні.

ДІЯ ПЕРША

Зінаїда Зіновіївна виходить на авансцену. Вона в ошатній вечірній сукні. Слова її звернені прямо в зал для глядачів, вона вимовляє їх неголосно, урочисто і проникливо.

Зінаїда Зіновіївна. Сьогодні знаменний, незвичайний день. Зараз тут, в цьому залі, здійсниться подія, яка запам'ятається вам на довгі-довгі роки і яка змінить все ваше життя. Ви підете звідси вже іншими людьми, оновленими, щасливими, хто усвідомив важливість події. Ніколи не забувайте про цю хвилюючу мить, ставтеся один до одного дбайливо, чуйно, бережіть полохливого птаха щастя, який злетів сьогодні до вас у руки. *(Після короткої паузи.)* По вашому вільному бажанню і за взаємною згодою, відповідно до закону, оголошую вас чоловіком і дружиною.

Урочиста музика. Тепер нам ясно, що події н'єси відбуваються в Палаці одружень, а Зінаїда Зіновіївна – його відповідальний співробітник. На характер і призначення приміщень можуть вказувати парадні меблі, оксамит, дзеркала, ошатні фіранки (занавіски) на вікнах. Різні приміщення Палацу не розділені на сцені, але без зусиль можна здогадатися, де будуть знаходитися персонажі – в службовому кабінеті, залі урочистої реєстрації або кімнаті нареченої. Поки звучить весільний марш, Зінаїда Зіновіївна переходить до свого кабінету і починає енергійно маніпулювати клавішами переговорного пристрою.

Людмила, терміново вистрілюй тридцять другу пару.

Голос. Добре, Зінаїда Зіновіївна.

Зінаїда Зіновіївна. Після тридцять другої запуская позачергову, Пантелееву і Кондратьєва.

Голос. Побійтеся Бога, ми й так відстаємо від графіка на годину, а ви знову позачергову підкидаєте.

Зінаїда Зіновіївна. По вашому, вагітній нареченій треба маячити у всіх на виду? *(Натискує на іншу клавішу.)* Ксенія?

Голос. Ні, це я, Рая.

Зінаїда Зіновіївна. А де Ксенія?

Голос. Вискочила закусити.

Зінаїда Зіновіївна. Яке «закусити»? Ви з глузду з'їхали? Не бачите, що коїться?

Голос. Вона ж з ранку не їла.

Зінаїда Зіновіївна. Гадаєте, я їла? Швиденько переодінся і біжи на поздоровлення. Галину зніми поки з запису і кинь на східби зустрічати тридцять другу. А я поздоровляти більше не можу – голос сів. Та і звіт про шлюби за минулий рік треба закінчувати.

Голос. А тридцять друга – це хто?

Зінаїда Зіновіївна. Курсант. Так що не забудь про море і вірність. А наступна – студенти. Їм про кохання та науку. Та швидше, по-моторніше! Треба у графік уходити.

Голос. Здоженемо. Не вперше.

Зінаїда Зіновіївна. Повернеться Ксенія – хай одразу ж сідає на запис. Там вже пробка.

Голос. Зробимо.

Зінаїда Зіновіївна відходить від пульта, але тут же бере слухалку задзвонившого телефону. Палац одружень. Так. Щодня з десяти до двадцяти двох. Без перерви і без вихідних. Будьте ласкаві. До побачення.

Стомлено кладе трубку. Надалі дія відбуватиметься головним чином в кімнаті нареченої, але глядач повинен постійно відчувати напружений ритм життя Палацу. Про це можуть час від часу нагадувати і звуки святкової музики, і різні епізоди на авансцені, по якій ходитимуть нетерплячі наречені, поспішати співробітниці Палацу у формених темновिशневих сукнях, або проходити процесії родичів і гостей. Текстом п'єси ці епізоди не наказані.

Зінаїда Зіновіївна набирає номер.

Ти вже удома? А я затримуюся. Так, знову. Захворіла Іра, ніким замінити. Не потрібно гніватися. Вечеря на плиті, тільки зігрій. У холодильнику тебе чекає смачненький сюрприз.

Входять Надя у весільному уборі і Марія Миколаївна.

Вибач, я більше не можу розмовляти. Цілую.

Марія Миколаївна. Добрий день.

Зінаїда Зіновіївна. Ласкаво просимо. На реєстрацію?

Марія Миколаївна. *(Зітхаючи)* Так.

Зінаїда Зіновіївна. Прізвище?

Марія Миколаївна. Корнілова.

Надя. Корнілова і Черних.

Зінаїда Зіновіївна. Ваш номер тридцять четвертий. Прийдеться трохи почекати.

Марія Миколаївна. *(До Наді.)* Підемо поки у вестибюль.

Зінаїда Зіновіївна. *(Вона, як і раніше, офіційно-привітна)* Навіщо ж у вестибюль?

Підемо за мною. *(Веде їх у інше приміщення.)* Ось, розташовуйтеся тут. Це кімната нареченої. За традицією, тут збираються жінки, запрошені на реєстрацію. Відпочивайте, не кваптеся, вас ніхто не турбуватиме.

Надя. Але я ж не єдина сьогодні реєструюся.

Зінаїда Зіновіївна. А у нас і кімнат таких декілька. Так що не хвилюйтеся, заспокойтеся, зберіться з думками, попрощайтесь з дівочим життям. Жених вже тут?

Надя. Він поїхав за родичами. Незабаром буде.

Зінаїда Зіновіївна. Як приїде, підніміться з паспортами у кімнату оформлення.

Зінаїда Зіновіївна виходить. Мати і дочка залишаються самі, поправляють біля дзеркала сукні та зачіски. Напружене мовчання.

Марія Миколаївна. Надя, може, ти скажеш хоча б тепер, що в тебе за дивне рішення?

Надя. По-моєму, рішення вийти заміж для дівчини зовсім не дивне.

Марія Миколаївна. Потайки подавати заяву, мовчати, переховуватися, повідомити матері про все ледь не в останній день – це так на тебе не схоже!

Надя. У тебе серце. Тебе не можна було хвилювати.

Марія Миколаївна. А тепер, по-твоєму, я не хвилююся? Головне – виходиш адже невідомо за кого!

Надя. Чому невідомо? Гриша у нас бував, з його матір'ю ти недавно познайомилася.

Марія Миколаївна. Вже краще б і не знайомилася... Та й від Гриші цього я теж не в захваті.

Надя. Ти це вже казала.

Марія Миколаївна. Ми всі були впевнені, що ти вийдеш за Валентина...

Надя. *(перериваючи.)* Давай не будемо про це. Скажи краще, ти рада, що я виходжу заміж? Не думай зараз про Гришу – я знаю, що він тобі не подобається, - а взагалі рада?

Марія Миколаївна. *(Змішавшись.)* Всяка мати хоче видати дочку...

Надя. Це всяка, а ти?

Марія Миколаївна. Не знаю... Якийсь сторонній чоловік раптом стає для дочки дорожче рідної матері... Ось Вірочці після її заміжжя я стала зовсім чужою.

Надя. Ви й раніше не дуже ладнали.

Марія Миколаївна. Це й прикро. Надривалася, ростила вас одна, а тепер Віра наді мною сміється, вважає, що я – шкапа і жити не вмю...

Надя. Вона так не вважає.

Марія Миколаївна. А тепер і ти мене покидаєш. Прийду завтра після школи додому – а я вже одна. І післязавтра одна. І завжди. І зовсім. *(Насилу стримує сльози.)*

Надя. *(Обіймаючи матір.)* Чому одна? Ми ж поки разом жити будемо.

Марія Миколаївна. Ну добре, добре... *(Помітивши Антоніну Прокопівну, яка входить, відсторонюється.)* Піди, краще, привітайся зі своєю новою матір'ю.

Антоніна Прокопівна. *(Це повна, енергійна, впевнена в собі жінка. В руках у неї величезний, багатий букет.)* Здрастуй, донечко. Вітаю. Вже як я рада – не уявляєш! *(Цілує Надю.)* Снігу-таки скільки навалило! Гришка зі своєю бандою вже їде. На клубному автобусі. Заберуть попутно батька, бабусю, Светку і в повному складі з'являться. А я вже не стала чекати, на таксі приїхала. По дорозі в ресторан заглянула – там все готово.

Пауза.

Не знаєте, де тут руки помити і все таке?

Марія Миколаївна. *(Пересиливши себе, намагається бути привітною.)* Ходімо, я покажу. *Жінки виходять. Зі сходів чути музику чергової церемонії – запальний вальс. Надя усміхається, мимоволі погойдуються в такт, потім починає кружляти. Її танець переривається стрімкою появою старшої сестри. Вона вродлива, з темпераментними рухами і жестами. Одягнена і доглянута трохи краще, ніж це потрібно щасливій жінці. В руках у неї білі гвоздики.*

Віра. *(Рвучко обіймає сестру.)* Надюша, сестричка, мила, здрастуй! Я не спізнилася? Як час біжить! Чи давно я тебе в садок водила, і ось ти вже наречена! Ти мені частіше донькою здавалася, а не сестрою – все-таки різниця в сім років... *(Оглядаючись.)* А де всі?

Надя. Чого ти така збуджена?

Віра. Просто слів немає! Піднесла нам такий сюрприз, а сама дивиться невинними очима і дивується, чому я така напружена! Адже я Валентина вже мало не чоловіком твоїм вважала, навіть від заздрості вмирала.

Надя. Значить, тепер причин для заздрості не буде.

Віра. Мені, правда, дивно було, що Гришка останнім часом біля тебе крутиться, але я значення цьому не надала. Виявляється, даремно. Я б тебе вчасно відмовила. *(Глянувши на Надю.)* А може, й зараз не пізно?

Надя. Де ти Антона залишила?

Віра. Та ну його...

Надя. Знову посварилися?

Віра. Справа не в сварі. Я все частіше запитую себе – навіщо взагалі мені цей постоялець? Користі від нього ніякої. Дочка все одно зростає без нього, гроші я сама заробляю. Раніше чоловіків тримали хоча б для пристойності, так тепер і це не потрібно. Вони перестали бути предметом першої необхідності. Хоч знову розлучайся. Ну от скажи – що робити?

Надя. *(Серйозно.)* Три рази глибоко вдихни і видихни. Починаємо – вдих...

Віра. *(Сміючись.)* Та ну тебе! Так де ж все-таки гості?

Надя. Зараз будуть. Рано ще.

Віра. Тим краще. Ну, що тобі, наречена, порадити? По-перше, будь готова до всього. Зараз твій Гришенька, можливо, надивитися на тебе не може, а прийде час – почне шустати ... ну ... сама розумієш ... Так ти йому це прощай, не те щоб прощай, а як би не помічай. Нема їх, суперниць, і все. Ти – єдина! Так достойніше. Згодна?

Надя. Добре. Із завтрашнього дня я осліпну.

Віра. Слухай далі. Головне – відразу себе постав. Гроші тримай в своїх руках. Їздити на собі не дозволяй, пити не давай ...

Надя. ... У разі порушення режиму відкривай вогонь без попередження.

Віра. Не смійся. Чоловік, навіть улюблений – про нелюбимих я вже й не кажу – завжди трошки ворог, а часом і головний у житті противник. І в цій боротьбі треба вміти перемагати.

Надя. А може, навпаки, треба вміти поступатися?

Віра. Ти вважаєш, що я в цих справах нічого не розумію?

Надя. *(З ледь помітною іронією.)* Ну, що ти, Вірочка. Вже хто-хто, а ти так вмієш бути у шлюбі щасливою.

Віра. *(Посміхнувшись.)* Ой ти, морока! Ну гаразд, якщо по-чесному, то всі мої поради, звичайно, повна дурниця. Спочатку треба вирішити головне – чи виходити тобі взагалі заміж за Гришу, чи ні. Хлопець він хоч і привабливий, але без клею в голові і слабохарактерний. Іншим, правда, такий супутник життя в самий раз: можна мотузки з нього вити, але по мені краще, коли чоловік – господар і голова сім'ї, а не бегемот на канапі.

Надя. А якщо я його кохаю?

Віра. Кохай на здоров'я, хіба я проти? Але заміж-бо навіщо виходити? Кохання? Чудово! Зустрічайся, поки не пройде.

Надя. А раптом не пройде?

Віра. *(Продовжуючи ігнорувати співрозмовницю.)* Загалом, я так гадаю, нічого страшного не трапиться, якщо ти сходиш заміж на рік-другий. Ну, спробуєш, ну не сподобається, ну повернешся. Гаразд, виходь.

Надя. *(Роблячи реверанс.)* Дякую.

Віра. Але, думаю я далі, тобі двадцять два. Ніби й небагато. Проте двадцять роки у жінки найвідповідальніші. Позіхати не можна, треба і професію придбати, і заміж вийти, і дітей народити і долю влаштувати. Чоловікам простіше - п'ятьма роками раніше, п'ятьма роками пізніше – ніякої різниці. А у нас все інакше: трохи забарилися – і життя пробігло повз, не наздоженеш. Так що не можна тобі, Надійко, ризикувати, не можна втрачати роки. Обійми-бо свого Гришу по-жаркіше, поцілуй його міцніше – на прощання – і йди відразу заміж за того, за кого треба.

Надя. Ти що, серйозно?

Віра. Ще й як. *(І дійсно, вона стає дуже серйозною.)* Надя, мила, біжи звідси. Хочеш, я таксі викличу? Або краще сама заберу і так сховаю, що жодна жива душа не знайде. Хочеш, я тебе на літак посаджу і за тисячу кілометрів відправлю?

Надя. Перестань, Віра. Через двадцять хвилин реєстрація.

Віра. Не буде реєстрації. Я не допущу. Собі я життя зламала, але я іншого й не заслужила. Раз обпеклася, два, але нічому не навчилася. Але ти – така розумна, спокійна, витримана, - ти мої помилки не повторюй. Чуєш, Надя, потім пізно буде. Я тебе дуже прошу – хочеш, на коліна стану?

Надя. Вірочка, заспокойся...

Віра. *(Не слухаючи.)* Загалом, годі базікати, час втрачати. Геть звідси... *(Хочає Надю за руку і веде до виходу.)* Ходімо! Швидше!

Входить Марія Миколаївна.

Марія Миколаївна. *(Здивовано.)* Куди ти її тягнеш?

Віра. *(Відпускаючи Надю.)* Здрастуй. Я і не знала, що ти вже тут.

Надя. Мама прийшла зі мною раніше, щоб пояснити, якою має бути ідеальна дружина.

Віра. Уявляю. Образ жінки у російській літературі. Наташа Ростова. Тетяна Ларіна.

Марія Миколаївна. Прекрасні зразки для наслідування.

Віра. Тільки злегка полинялі. Наскільки я пам'ятаю «Гатяны милый идеал», на роботу вона не ходила, обіди не готувала, чоловіка не обстирувала, дітей не няньчила. В її обов'язки входило всього-навсього не дуже швидко насточортіти чоловікові-генералові. У нас завдання складніше.

Марія Миколаївна. Зізнаюся, Віра, я повинна була виховати тебе краще.

Віра. Тобто так, щоб вийшла друга ти. А ми вийшли інші. Але це, повір, не гірше.

Марія Миколаївна. *(Наді, ображеним тоном.)* Де мій гаманець?

Надя протягає їй сумку.

Антоніна Прокопівна чекає мене в буфеті. Ми вип'ємо кави. (Виходить.)

Надя. Будь з мамою м'якше. Я ж багато разів просила.

Віра. Думаєш, я сама не розумію? Але ти ж знаєш, як вона вміє тиснути і вчити. Ось і доводиться чинити опір. Так що ти мені скажеш?

Надя. Про що?

Віра. Про все. Я говорила цілу годину, а ти питаєш «про що»!

Надя. Казала ти довго, це вірно. Тільки...

Віра. Що?

Надя. Як би тобі пояснити? Всі твої поради націлені на те, щоб мене в житті краще влаштувати... Розумієш? Не до моєї душі звертаєшся ти, а до чогось зовнішнього. Того, що в мене всередині, ти не розумієш, та тебе це і не дуже цікавить.

Віра. *(Відчужено.)* Ось як.

Надя. Якщо на те пішло, я теж можу дати тобі пораду...

Віра. Ого! Надя вчить жити! Це щось нове! Ну?

Пауза.

Що ж ти мовчиш? Говори!

Надя. Чи є сенс? Ти ж звикла чинити опір...

Віра. Облиш, ризикни.

Надя. Ну... Особові справи у тебе не дуже склалися, і ти все чогось шукаєш... Десь. А ти спробуй спочатку знайти себе. Розумієш?

Віра. *(Сухо.)* Не дуже.

Надя. Розлад у тебе всередині, а ти намагаєшся поправити справу тим, що міняєш сукні та чоловіків.

Пауза.

Тільки не ображайся, гаразд?

Віра. Нічого. Коли курча пищить, курка мовчить і слухає.

Входить Алла.

Алла. Привіт. *(Обіймає Надю і вручає їй квіти.)* Це тобі. Або ні, постривай. *(Забирає квіти.)* Віддам після реєстрації, як належить.

Надя. Вір, знайди якусь вазу.

Віра виходить. Надя кидається до подруги і обіймає її.

Аленушка, як я рада, що ти прийшла! Хоч ти мене вчити не будеш.

Алла. Покажи плаття-бо.

Надя повертається на підборах.

Щаслива ти – заміж виходиш. Вступали разом до школи, медучилище в один день закінчили, а тут ти мене обскакала.

Надя. Ну, я думаю, не набагато.

Алла. Як знати... Мені чомусь здавалося, що ти передумаєш. Їхала, була майже впевнена – прийду і нікого не застану. Весілля скасували, відмінили.

Надя. *(З легкою тривогою.)* А чому я повинна була передумати?

Алла. Ну, хіба мало що трапляється... Але ти мене не слухай, я балакаю просто так, нісенітницю всяку. Розкажи краще, як ти.

Надя. Нормально.

Алла. *(Жваво.)* Що значить «нормально»? Ти ж наречена! Приємно, напевно, бути в центрі уваги, у весільній сукні, приймати поздоровлення... А через кілька хвилин – чоловік, нове життя... Ну, і як ти? Сама не своя від щастя? Або сумуєш про вільність? Або боїшся, що зробила не той вибір? Ну, говори ж!

Надя. Знаєш, чого мені зараз хочеться? Піти куди-небудь далеко-далеко в луки, лягти серед квітів, дивитись в небо і тихенько думати про щось своє, про те, що чекає попереду, як складеться життя... А може, ні про що не думати, а просто лежати і дивитись на хмари... *(Посміхається.)* Але за вікном сніг, і немає квітів – хіба тільки з крамниці...

Входять Марія Миколаївна і Антоніна Прокопівна.

Марія Миколаївна. *(Продовжуючи розмову.)* Я завше вважала, що викладати літературу – це не означає переказувати «Анну Кареніну», а вчити хлопців мислити, відчувати... І скажу вам прямо – працювати зараз дуже важко. Я

розповідаю учням – а очі у них порожні. Відповіді завчені, правильні, але такі байдужі...

Алла. Доброго дня.

Жінки вітаються. Алла таємниче відкликає Надю в сторону.

Надя. *(Насторожено.)* У чому справа?

Алла. Я не сказала головного. Тебе чекають. Тут. Внизу.

Надя. *(Після паузи.)* Хто?

Алла. Сама знаєш.

Надя. Що йому потрібно?

Алла. Просить спуститися. Хоче поговорити.

Надя. Тільки цього не вистачало. Нехай йде додому.

Алла. Ти б на нього глянула – на людині лица немає. Скажи йому хоч слово.

Надя. Що я можу сказати?

Алла, знизуючи плечима, уходить.

Антоніна Прокопівна. *(Марії Миколаївні.)* Я згодна, література – це потрібно. Я багато чого пам'ятаю, хоч і давно вчила. Раніше писали про добро і правду, потім все більше про боротьбу та будівництво... А зараз – все секс, секс, секс...

Алла повертається.

Надя. *(Аллі, тихо.)* Пішов?

Алла. Ні. Благає вийти хоча б на одну хвилину. Невже тобі його не шкода?

Надя. Це нічого не змінить.

Алла. Мене б такий чоловік покликав – не на хвилину, на все б життя пішла. Ти шанувальниками розпечена – вже не знаю чому, але вони завжди до тебе липнули, - але такий, як Валентин, раз на сто років трапляється. А батьки в нього які! І собак любить.

Надя. *(Усміхнувшись.)* Отже, і мене любити буде?

Антоніна Прокопівна. У мене донька – школярка. Думаєте, легко?

Марія Миколаївна. Коли ціле покоління не так росте, тут вже ані родина, ні школа не допоможуть.

Надя. Скажи краще, як у тебе справи з тим... брюнетом... Не пам'ятаю, як його звать.

Алла. *(З нехиттю)* Я теж вже не пам'ятаю. Ми тепер не зустрічаємося.

Надя. Вже?

Алла. *(Сухо.)* Ми з тобою домовлялися цю тему не зачіпати.

Надя. А також багато інших. Може, краще нам як-небудь зустрітися і все з'ясувати?

Алла. Свого часу вже з'ясували, вистачить.

Надя. *(Обійнявши Аллу за плечі.)* Ну, Алла, посміхнися, ти ж на весілля прийшла.

Алла. *(Усміхнувшись.)* Все в порядку.

Входить Зінаїда Зіновіївна, що змінила парадну форму на діловий костюм.

Зінаїда Зіновіївна. Корнілова, швидко паспорти. Скоро ваша черга. Підете за Мурашкіною.

Надя. Будь ласка. Ось мій, ось Гришин.

Зінаїда Зіновіївна. Наречений на місці?

Надя. Зараз буде. Можна поки оформляти.

Зінаїда Зіновіївна. Ні, без нього не можна. Не положено.

Незручна пауза.

Антоніна Прокопівна. Мабуть зателефоную, дізнаюся. Певно, їх бабуля затримала.

Вічно вона копається. (Дістає мобільний телефон і виходить.)

Зінаїда Зіновіївна. *(Наді.)* Кого ви вибираєте у свідки?

Надя. Алла, йди сюди.

Алла. *(Повагаючись)* Ні, тільки не мене.

Надя. Ну-ну, не кокетуй.

Алла. *(Серйозно.)* Правда, не треба.

Зінаїда Зіновіївна. Будь ласка, не відмовляйтеся. Красиві свідки прикрашають весілля. *(Пов'язує Аллі через плече широку пурпурну стрічку.)*

Антоніна Прокопівна. *(Повертаючись.)* Все в порядку. Хвилин через десять будуть.

Зінаїда Зіновіївна. *(Наді)* Годі зайдіть з паспортами до мене. *(Виходить.)*

Віра повертається з вазою і ставить туди квіти. Входить Лариса – молода, не дуже красива і нескладна жінка.

Лариса. *(Наді.)* Можна вас на хвилинку?

Надя. *(В подиві.)* Будь ласка.

Лариса. Мене зовуть Лариса Анатоліївна. Можна просто Лариса. Я соціолог з університету і проводжу на базі Палацу одружень наукові дослідження. Ви не погодитесь мені допомогти?

Надя Я?

Лариса. Не лякайтеся, це дуже просто. Я дам вам невелику анкету, а ви відповісте на її запитання. Тільки і всього. *(Вручає анкету.)*

Присутні зацікавлено стежать за розмовою. Тим часом в кімнату нерішуче входять дві жінки, одягнені в недорогі, але надто яскраві вбрання. У кожної в руках по букету. Тримаяться жінки досить скуто, явно відчуючи себе не в гуморі. Ми будемо називати їх Першою та Другою Гостями. Потоптавшись біля дверей, вони обережно підходять до Алли – у тій стрічка через плече – і про щось шепочуться з нею. Та ствердно киває. Жінки сідають поряд, але віддалік від інших гостей.

Антоніна Прокопівна. *(Наді.)* А ну, що тут написано?

Надя. «Хто з подружжя, на вашу думку, повинен вести домашнє господарство? Хто повинен бути головою сім'ї? Хто повинен розпоряджатися грошима?» *(Опускаючи листок.)* І ще декілька питань.

Антоніна Прокопівна. Ну її до біса, цю анкету. Ще щось не те напишеш, потім пояснювати доведеться. Та й як можна, не знаючи заміжжя, відповідати на такі питання?

Віра. Дійсно. *(Простягає руку.)* Дайте краще мені. Уже я напишу...

Лариса. Ні, тільки нареченій.

Віра. Дайте хоч подивитися.

Анкета йде по руках.

Перша гостя. *(Трохи освоївшись, Другій гості.)* А наречена – нічого, правда.

Друга гостя. Наречені завжди красиві.

Перша гостя. І сукня цікава.

Друга гостя. А я люблю весільні щоб з бриликом. Знаєш, плоскі такі.

Перша гостя. Нінку пам'ятаєш - на штукатурці працювала? Симпатична була, але невдачлива. Кожен раз, як їй робили шлюбне запрошення, вона замовляла весільну сукню, а потім з нареченим сварилася. Чотири сукні в комісіонку знесла.

Антоніна Прокопівна. *(Ларисі.)* З яких це пір анкети стали наукою називатися? Завжди вони проходили по іншому відомству. Навіщо все це?

Лариса. Ну, припустимо, Надя вважає, що господарство треба вести разом з чоловіком, дозвілля проводити в театрах, витратами розпоряджатися дружині. А її наречений вважає, що господарством повинна займатися тільки дружина, вільний час треба віддавати футболу і телевізору, а гроші має контролювати чоловік. При такій розбіжності поглядів на спільне життя ми робимо висновок про нестійкість укладеного шлюбу. І навпаки.

Алла. Виходить, ви можете передбачити, яка пара розлучиться, а яка ні?

Лариса. В якійсь мірі. *(Наді.)* Тільки заповнювати анкету треба не колективно, не хором. Ходімо, я краще посаджу вас в службову кімнату. Там вам ніхто не заважатиме.

Надя і Лариса виходять. Решта жінки розсідаються по диванах і кріслах, причому якимось само собою виходить, що вони розбиваються на пари: обидві матері, дві гості і Віра з Аллою.

Перша гостя. А в тебе які погляди на шлюб?

Друга гостя. *(Здивовано.)* У мене? Ніяких. А які можуть бути погляди? *(Трохи подумавши.)* Щоб все було, як у людей.

Перша гостя. А для мене головне, щоб не пив. Щоб зовсім не пив.

Антоніна Прокопівна. *(Марії Миколаївні.)* Уже за весілля червоніти не доведеться.

Стіл на двісті гостей, і риба заливна, і язик... А торт – двадцять вісім кілограм! Моя гордість. У вигляді двох сплетених сердець. Весь кондитерський цех працював, дівчата навіть від вихідного відмовилися. Знаєте, такий блакитний і рожевий, блакитний і рожевий... А на горі... Ні, не буду говорити... Самі побачите, коли ми його на візку до зали вкотим.

Марія Миколаївна. Даремно ви таке весілля заочуєте. Купецтво якесь. Краще було б віддати гроші молодим, нехай влаштовуються.

Антоніна Прокопівна. Про гроші не ваша турбота. Хоча інші за дочками дещо дають, але я розумію – справа вдовина, та й професія ваша, вибачте, до грошей відношення не має.

Марія Миколаївна. Ні, чому ж, я від своєї частки не відмовляюся...

Антоніна Прокопівна. Ах, облиште, яка у вас може бути частка? Залиште її собі на шпильки та булавки. Гаряче теж буде. Я все думала – судак «орлі», або котлети по-київськи? А дівчатка кажуть – в чому проблеми, Антоніна Прокопівна? Зробимо і те, і інше.

Марія Миколаївна. Весілля, по-моєму, справа сімейна, інтимна... Скликати цілу юрбу...

Антоніна Прокопівна. Та мені б потім проходу не дали: шеф-кухар, а єдиному синові весілля не зробила! Мене все місто знає – як же я можу людей не порадувати? Ви побачите, в якому вигляді наші офіціантки сьогодні з'являться – всі у манікюрі, як на прийомі до персидського шаха.

Марія Миколаївна. А як вони будуть вважатися – в гостях або на роботі?

Антоніна Прокопівна. Хто чергує, ті на роботі, а хто вільний, ті, звичайно, в гостях. З чоловіками і все як годиться.

Марія Миколаївна. *(Зітхнувши.)* Буде дуже весело.

Антоніна Прокопівна. Ще б! *(Відчувши іронію.)* Але ви не думайте, що будуть тільки офіціантки. Я ж кажу, прийде все місто.

Друга гостя. *(Першій.)* Та, товста – мати нареченої, чи що?

Перша гостя. Не схоже. Молодої – поруч. А та, мабуть, Гришкіна.

Віра. *(Аллі.)* З тих пір, як ти з Надею не працюєш, я з тобою і бачитися перестала. Ти чого з лікарні-то пішла?

Алла. А що там гарного? Кров, гній, запахи, нічні зміни, люди похилого віку, які вмирають, стогони, скарги... І платять гроші. Це для таких, як Надя, а не для нормальних людей.

Віра. *(Усміхаючись)* По-твоєму, вона ненормальна?

Алла. Ну... Ти ж її знаєш. Не від світу цього... Не дарма сестри її спочатку не любили – думали, вислужується або на хабарі напрошується. Ночами не спить, сидить біля ліжок, прибігає за першим дзвінком, білизну змінює... Потім зрозуміли – така вже вона є, не переробити.

Віра. А як хворі до неї?

Алла. Чекають її чергування як свята. От і Гришка там в неї втелющився...

Антоніна Прокопівна. А скільки клопоту було з музикою!

Марія Миколаївна. Чому?

Антоніна Прокопівна. Спочатку само собою розумілось, що грати будуть Гришкіни «ковбої». Ще б пак: оркестрант одружується! Тут вже справа свята – грати до ранку, а то й три дні поспіль.

Марія Миколаївна. Так в чому ж клопіт?

Антоніна Прокопівна. А в тому, що наш, ресторанный оркестр, звичайно, образився. Елеонора – це наша солістка, вона і англійською співає, насправді її просто Олена звать, - так от, Елеонора говорить: «Чим, Тоня, ми тобі не догодили? Або наша музика тобі не подобається?» Ну що тут будеш робити? Зрештою домовилися – грати будуть по черзі: ввечері хлопчики, вночі дівчата.

Марія Миколаївна. *(Отупіло.)* Які дівчата?

Антоніна Прокопівна. Адже у нас оркестр – жіночий, хіба не знаєте? Все місто знає, а ви ні, просто дивно. Він так і називається – «У джазі тільки дівчата». У нашому ресторані взагалі одні жінки – і господиня, і бухгалтер, і навіть вантажниці. Тільки на м'ясі двоє мужиків залишилися, і тих скоро виженемо: пити п'ють, а справи не роблять.

Віра. (Аллі.) Ну і як тобі працюється в перукарні?

Алла. В усякому разі, краще, ніж у лікарні. Ї заробляю втричі більше. Ї при цьому контакт з людьми, зв'язки...

Антоніна Прокопівна. (Марії Миколаївні.) Кімната, що ви віддаєте молодим, хороша, нічого не скажеш. Але начинку, звичайно, доведеться змінити.

Марія Миколаївна. Там цілком пристойні меблі.

Антоніна Прокопівна. Ну що ви, Марія Миколаївна, до них же люди ходити будуть. Треба, щоб не соромно було.

Марія Миколаївна. До нас теж ходили люди.

Антоніна Прокопівна. Ви – інша справа, ви – вчителька. А молодь любить, щоб красиво. Ви вже не сперечайтесь. Зробимо гарнітурчик, шпалери... Ну і доріжку постелимо теж не солом'яну.

Віра. (Аллі) Я все хочу запитати... У вас з Надею, по-моєму, холодок якийсь з'явився... Якщо не кішка, то кішечка чорненька між вами пробігла... Або мені здається?

Алла. (Неохоче.) Просто подорослішали, і з'ясувалося, що ми трошки різні.

Віра. Ї давно це з'ясувалося?

Алла. Якось, ще в лікарні, мене хлопець один кинув. Досить нудно було... Так Надя мене ж і винуватою вважала. Шукаю мовляв, легких шляхів, любити не вмію... Загалом, «втішала»... Ось тоді ми гостро і поговорили.

Віра. Посварилися, чи що?

Алла. Та ні... П'ятнадцять років дружби просто так не перекреслиш... У нас все нормально.

Віра. (Показуючи очима у бік Першої та Другої Гостей.) Не знаєш, хто ці жінки?

Алла. Уявлення не маю. Ну, а ти як живеш?

Віра. Як бачиш... Старію.

Алла. Ти-то? Хоч переді мною не кокетуй. Он яка пікантна... Бальзаківський вік. Саме воно.

Віра. Вік, можливо, справді найкращий. Все вже і ще є – Краса, зрілість, досвід... Але якщо це нікому віддати, то гірше віку немає.

Антоніна Прокопівна. (Марії Миколаївні.) Ї одягнути вашу дочку не заважає. Як ви там вчите – «У людини все має бути красиво»?

Марія Миколаївна. Надя ні в чому не потребує. Можна подумати, вона в лахмітті.

Антоніна Прокопівна. Вже не знаю, в чому вона, але заздрити не доводиться. Ї то сказати – медсестра, який у неї прибуток? Працювала б у гінекології, там, дивись, буває ще якийсь приварок, а у хірургії що? Квіти та шоколадки.

Надя. (Повертаючись.) Гриша не приїхав ще?

Мовчання.

Я впевнена – щось трапилось.

Антоніна Прокопівна. Не кажи дурниць Що могло статися? Зараз з'являться всі як один.

Звучить «Весільний марш» Мендельсона. З'являються Бабуся і Світлана.

А ось і вони! Нарешті! Світлана, скажи Гриші, щоб відразу йшов документи подавати. Адже розписуватися пора, та й у ресторан спізнюємося. Або ні, хай спочатку загляне сюди, щоб з Надею разом. Знайомтесь, хто не знає. Це бабуся Гришина, а це дочка моя, Светка. У дев'ятому класі навчається, скоро сама нареченою буде.

Надя. Всі живі-здорові? Я вже хвилюватися почала.

Бабуся. *(Вона трошки окає, говірка у неї співуча і радісна.)* Всі здорові, золотко моє, що з нами задіється? Снігу-бач навалило, автобус-от і застряв. Ну і мотор заглух...

Антоніна Прокопівна. Світлана, чого стоїш? Клич брата.

Світлана. Гриша ще не приїхав.

Антоніна Прокопівна. Як не приїхав? Хіба ви не разом?

Світлана. Ні. Він послав нас на таксі вперед, щоб ми не мерзли, а сам залишився допомагати. Ї тато там же. *(Наді.)* Гриша просив перед тобою вибачитися.
«Передай, - каже, - що я її люблю і скоро-скоро буду».

Марія Миколаївна. *(Сухо.)* Коли «скоро»?

Світлана. Сказав, хвилин через п'ятнадцять. Вони вже до вантажівки трос приладнують і штовхати приготувалися.

Надя. Від серця відлягло. *(Обіймає матір.)*

Марія Миколаївна. Не розумію, чому ти радієш. Я взагалі нічого не розумію. Чому він надсилає сестру, чому не мчить сам? Адже у нього весілля, єдиний, неповторний день у житті! А він прив'язує якийсь трос!

Антоніна Прокопівна. Не кидати ж йому батька і друзів.

Марія Миколаївна. Батька він міг узяти з собою на тому ж таксі, а друзі і без нього впораються.

Бабуся. Хороші мої, не гнівайтеся. Свято адже, не турбуйте невістоньку!

Надя. Мама, заспокойся. Бувають же поломки, замети... Нас Гриша попередив, в чому ж його звинувачувати? Все одно ми би не стали реєструватися без його друзів.

Марія Миколаївна. Ну добре. П'ятнадцять хвилин я почекаю. Але ні секундою більше.

Демонстративно подивившись на годинник, вмощується в крісло, всім своїм виглядом показуючи, що вона «чекає». Інші гості теж розташовуються хто де, гортаючи журнали, шепочучи, походжаючи і т. п. Їх пози і жести передають томливе і нервово очікування.

Перша гостя. *(Другій, тихо.)* Звідки у Гришка оркестр?

Друга гостя. Тут взагалі справа темна. Мені сказали, що він одружується на Галці з третьої житлової контори, а цю Надею звать.

Перша гостя. Ну, історія звичайна. Вчора Галя, сьогодні Надя.

Друга гостя. А може, обставини примусили?

Перша гостя. Які ще обставини?

Друга гостя. Ніби не знаєш. Зробив невістоньці подаруночок. До весілля.

Перша гостя. По ній не помітно.

Друга гостя. Може, рано ще.

Перша гостя. Ох вже ці подаруночки. Фарбували ми недавно спортзал нітролаком, і Зойку раптом нудити стало. Ну, поклали її на ватник, викликали лікаря, самі фарбуємо, а вона голосить: «Ой, дівчатка, влипла, тільки не знаю від кого: від Мишка або від Миколая». А лікар приїхав, - виявилось від нітролаку: отруїлася.

Друга гостя. А ми недавно фарбували епоксидкою, так теж ледве живі залишилися. Хитало, як п'яних, а тіло у пухирях. Так всі здібності втрапиш.

Перша гостя. Хоч заплатили?

Друга гостя. Як же, дочекаєшся від них.

Перша гостя. А весілля – чула? – з оркестром буде. Шикарно.

Друга гостя. Як думаєш, запросять?

Перша гостя. Повинні. Знала б, інші туфлі наділа. У мене для танців, бачила, такі срібні.

Антоніна Прокопівна. *(Тихо, Світі.)* Хто ці кралі?

Світлана. Перший раз бачу. Напевно, Наді приятельки.

Входить Зінаїда Зіновіївна.

Зінаїда Зіновіївна. Надя, де ваш наречений?

Надя. *(Винувато.)* Зараз буде. Розумієте, неполадки з автобусом... *(Знизивши голос.)* Скажіть, а буває, що хтось не приходять на своє одруження?

Зінаїда Зіновіївна. Скільки завгодно. То обидва не з'являються, то жених, то наречена. Частіше, звичайно, наречений. *(Схаменувшись.)* Але ваш-то обов'язково прийде. *(Поспішає до свого кабінету й одразу натискає клавішу переговорного пристрою. Марія Миколаївна слідує за нею.)* Раю!

Голос. Так?

Зінаїда Зіновіївна. Став на килим тридцять п'яту.

Голос. А Корнілова і Черних?

Зінаїда Зіновіївна. Пропускаємо.

Голос. Зовсім?

Зінаїда Зіновіївна. Поки.

Марія Миколаївна. *(Увійшла.)* Можна? У мене до вас прохання... Дуже важливе...

Зінаїда Зіновіївна. *(Зітхає, передбачаючи неприємну розмову.)* Сідайте. Поп'ємо спочатку чайку, а потім вже й про справу. Щось голос сів, гаряченького хочеться... *(Розливає чай.)*

Марія Миколаївна. Скільки народу у Палаці...

Зінаїда Зіновіївна. Не кажіть. Хокейне поле! Погода мерзенна, холод, епідемія грипу, половина наших співробітниць на лікарняному, а женихи та наречені стали як один. Ніщо їх не бере. До того ж п'ятниця – самий пік. А тут ще випуск у військовому училищі.

Марія Миколаївна. При чому тут училище?

Зінаїда Зіновіївна. Ну як же? Перед тим, як розлетітися, курсанти одружуються, і всім потрібно терміново. Ось і крутимосся. Ї, як завжди, не встигаємо.

Марія Миколаївна. А якось прискорити процедуру не можна?

Зінаїда Зіновіївна. Як? На реєстрацію приходять тепер по сто людей. Поки всі перецілюються, перефотографіюються, жах скільки часу витрачається, а норма все та ж - п'ятнадцять хвилин. І матусі плачуть так, ніби їхні дочки у труну лягають, а не в шлюбну постіль. Поки всіх заспокоїш, випроводиш... І кожна пара думає, що вона єдина, неповторна, і вона по-своєму права. Але у нас таких єдиних знаєте скільки? Тільки за минулий рік – чотири тисячі вісімсот тридцять сім.

Дзвонить телефон. Зінаїда Зіновіївна вибачається і натискає клавішу.

Слухаю.

Голос. Зінаїда Зіновіївна, тут молоді подають заяву, а дівчині вісімнадцяти немає.

Зінаїда Зіновіївна. Так відправте їх.

Голос. Вона дуже наполягає.

Зінаїда Зіновіївна. *(Знизивши голос.)* Вагітна, чи що?

Голос. Ні. Каже – кохає і не може без нього жити.

Зінаїда Зіновіївна. *(Зітхнувши.)* Нехай заїде сюди. *(Вимкнувши апарат.)* Ви, власне, до мене у справі або просто так?

Марія Миколаївна. Не знаю, як і почати... Наречений моєї дочки спізнюється... Чи не можна цим скористатися і відмінити реєстрацію?

Зінаїда Зіновіївна. Що значить «скористатися»?

Марія Миколаївна. Відверто кажучи, я проти цього шлюбу. Це жахлива сім'я... Та й сама Надя, я впевнена, вже шкодує... Я вас дуже прошу.

Зінаїда Зіновіївна. *(Стаючи діловою та офіційною.)* Таке прохання повинно виходити від вашої дочки.

Марія Миколаївна. Але хіба ви не можете зробити це своєю владою?

Зінаїда Зіновіївна. Поки, вибачте, не бачу підстав.

Зумер. Зінаїда Зіновіївна включає пульт.

Голос. Зінаїда Зіновіївна, скоріше на привітання. Починаємо!

Зінаїда Зіновіївна. Біжу.

Голос. Яка наречена красива! У накидці з гагачого пуху. Помрете!

Зінаїда Зіновіївна відключає пульт. Входить прибиральниця Клавдія, витирає пил з меблів.

Марія Миколаївна. Може, ви просто поговорите з дочкою? Будь ласка! Переконайте її, що вона робить помилку.

Зінаїда Зіновіївна. Закон забороняє нам впливати на рішення громадян вступити в шлюб. Вибачте, мені ніколи.

Марія Миколаївна, дуже незадоволена, виходить.

Клавдія. Певно, просила весілля скасувати?

Зінаїда Зіновіївна. Зазвичай матері женихів незадоволені, а тут – мати нареченої.

Клавдія виходить. Зінаїда Зіновіївна телефонує.

Повечеряв? Смачно було? Для тебе старалася. Думаєш, я без тебе не скучаю? Ось візьмемо і всю неділю проведемо разом. Тільки не цю, а наступну... У цю я працюю... Так, знову...

Входить Олена – зовсім молоденька дівчина в гарному ошатному убранні. Зінаїда Зіновіївна квапливо закінчує розмову.

Ну, цілую. Включи телевізор, все веселіше буде.

Олена. Вибачте, ми хотіли подати заяву, але тут виникло питання...

Зінаїда Зіновіївна. З усіма питаннями – до інспектора з прийому.

Олена. Але саме вона і послала мене сюди.

Зінаїда Зіновіївна. Ах так... Це вам немає вісімнадцяти?

Олена. Майже є. Трохи не вистачає.

Зінаїда Зіновіївна. Зараз мені ніколи.

Олена. У вашого інспектора ні душі, ні серця. Я їй про кохання, а вона мені – про кодекс, я їй про любов, а вона...

Зінаїда Зіновіївна. Стоп.

Олена. Я їй кажу – жити без нього не можу! А вона – «стаття п'ятнадцята». Хіба таким людям можна тут працювати? Сама, мабуть...

Зінаїда Зіновіївна. Стоп!

Олена. Сама, мабуть, ніколи нікого не люби...

Зінаїда Зіновіївна. Стоп, тобі кажуть! Я на ритуал спізнююся. Жди мене отут.

Олена хоче ще щось сказати, але Зінаїда Зіновіївна вже пішла. Тим часом Марія Миколаївна повертається в кімнату нареченої, нервова і роздратована.

Марія Миколаївна. Я більше не можу! Де застряв цей автобус? Невже ніхто не може з'ясувати? Особисто я повертаюся додому!

Надя. Мама, не хвилюйся, у тебе розболиться голова.

Марія Миколаївна. Вона вже в мене болить! (*Антоніні Прокопівні.*) Я знала, що ваш син нетямущий, як равлик, але всьому ж є межа!

Антоніна Прокопівна. Будь ласка, не кип'ятіться. І щодо мого сина прошу на октаву нижче. Ми до вас у рідню не набиваємось.

Віра. А ми до вас – і поготів!

Надя. Тихо, прошу вас! Я зараз туди поїду і все дізнаюся.

Антоніна Прокопівна. Сиди. Наречена – як цариця, їй навіть мати повинна прислуговувати. Раз жінка так переживає, я сама поїду. (*Йде до виходу.*) Або ні, раптом він без мене з'явиться. Света, злітай-но ти. Впораєшся?

Світлана. Не маленька. Та тут і не далеко.

Антоніна Прокопівна. Підемо, я тебе в таксі укину. Вони завжди біля Палацу чергують.

Антоніна Прокопівна і Світлана йдуть.

Бабуся. (*Кутається в хустину.*) Замерзла я в автобусі, не можу зігрітися.

Надя. Чаю гарячого в буфеті хочете попийти?

Бабуся. А можна?

Надя. Звичайно. Ходімо. (*Веде Бабусю.*)

Пауза.

Марія Миколаївна. Кажуть, зараз весілля красиве буде.

Алла. Підемо подивимося?

Марія Миколаївна. (*Знижуючи плечима.*) Мені все одно.

Перша гостя. Як тобі все це подобається?

Друга гостя. Не то цирк, не то філармонія.

Жінки виходять. На авансцену виходить Зінаїда Зіновіївна в ошатній вечірній сукні.

Голос у неї осиплий, промова звучить децю поспішно.

Зінаїда Зіновіївна. Шановні Наташа та Олександр! Сьогодні знаменний, незвичайний день. Зараз тут, в цьому залі здійсниться подія, яка запам'ятається вам на довгі-довгі роки і яка змінить все ваше життя. Ви підете звідси іншими людьми, оновленими, щасливими, усвідомлюючи важливість події. Ніколи не забувайте про цю хвилюючу мить, ставтеся один до одного дбайливо, чуйно, бережіть похливого птаха щастя, який злетів сьогодні до вас у руки. *(Без паузи, трохи прискорюючи темп.)* За вашим вільним бажанням і взаємною згодою, відповідно до закону, оголошую вас чоловіком і дружиною.

Урочиста музика.

А тепер, коли урочиста церемонія завершена, прошу всіх перейти із залу у фойє, де на вас чекає фотограф, щоб відобразити цю пам'ятну подію.

У залі для глядачів запалюється світло, відкриваються двері у фойє, де, може бути, - а чому б і ні? - дійсно чекають фотографи і походжають у білих сукнях наречені, готові сфотографуватися на пам'ять з глядачами.

КІНЕЦЬ ПЕРШОЇ ДІЇ

ДІЯ ДРУГА

Кімната нареченої порожня. У службовому кабінеті мається Олена. Входить Зінаїда Зіновіївна. Олена тут же починає схвильовано говорити.

Олена. Хто встановив ці безглузді правила? Адже ми кохаємо один одного! По-вашому, я повинна наказати своєму серцю не битися, поки мені не виповниться рівно вісімнадцять? Або, по-вашому...

Зінаїда Зіновіївна. *(Хапаючись за голову.)* Стоп! Закон забороняє реєстрацію неповнолітніх. Ясно? До побачення.

Олена. Але від подачі заяви до реєстрації повинно пройти не менше місяця, так?

Зінаїда Зіновіївна. Так.

Олена. *(Торжествуючи.)* А мені якраз через місяць буде вісімнадцять.

Зінаїда Зіновіївна. Почекай трохи, не помреш.

Олена. Ми і так вже стільки чекаємо! Ну я вас дуже прошу! Як жінка жінку!

Зінаїда Зіновіївна. *(Трохи м'якше.)* Як тебе звуть-то?

Олена. Олена.

Зінаїда Зіновіївна. Скажи, Олено, ви давно знайомі?

Олена. Дуже давно. Вже три... майже три тижні!

Зінаїда Зіновіївна. Батьки-то знають?

Олена. При чому тут вони? Це наша особиста справа.

Зінаїда Зіновіївна. А жити де будете?

Олена. *(Трохи зніяковівши.)* У батьків. Поки що.

Зінаїда Зіновіївна. Хто поїти-годувати буде? Хто дітей ваших няньчити? Так що приходь-но сюди ще раз, але вже з мамою.

Олена. Виходить, по-вашому...

Зінаїда Зіновіївна. Все. З мамою. А поки знаєш що? Давай я тебе відведу до якої-небудь нареченої, посидь, послухай... Так би мовити, порепетируй. Хочеш?

Олена. Хочу.

Зінаїда Зіновіївна. Тоді почекай мене в приймальні.

Олена. *(Виходячи.)* Ну чому мені не вісімнадцять?

Зінаїда Зіновіївна. *(Сама.)* «Чому мені не вісімнадцять?»... *(Підходить до дзеркала, видивляється в нього, хитає головою.)* Чому мені не вісімнадцять?... Правда, у вісімнадцять я ще не помічала роки, але в двадцять два вже почала їх рахувати... Ї не встигла отямитися, як нарахувала тридцять. Тридцять! Ще здаєшся собі мало не студенткою, ще тебе гукають на вулиці «дівчина», ще думаєш, що все попереду, а тобі вже тридцять, і пора прощатися з молодістю. Ї ти плачеш цілий тиждень, потім виглядаєш у дзеркало, намагаєшся переконати себе, що ти ще «нічого», купуєш світлу кофтинку, робиш коротку стрижку, помічаєш, що на тебе ще озираються, і трохи втішаєшся. Все б добре, але тобі чомусь уже сорок! Ти ловиш себе на тому, що з цікавістю слухаєш розмови про пенсії, твоєї дочці вісімнадцять – як тільки що було тобі, а тридцять років здаються тепер самим яскравим і привабливим віком. Ти прекрасно розумієш, що краша твоя пора вже відгрімилі і що прийшов час так званих тихих радощів – якщо, звичайно, вони у тебе є і якщо ти не опинилася біля розбитого корита. Але серце все одно чомусь молоді, і ти все ще чогось чекаєш... Чого? Адже скоро вже п'ятдесят, а там і... *(Зітхає.)* Чому мені не вісімнадцять?

Виходе. У кімнату нареченої входять Бабуся і Надя.

Бабуся. Дякую, мила, зігрілася я. Добре з тобою Гриші буде. Та й тобі пощастило – добрий він хлопчик, працьовитий, лагідний... Може, до мене переїдете? Адже тут тісно живуть, а в мене цілий будинок стоїть порожній.

Надя. Дякуємо, ми до міста звикли.

Бабуся. А що в ньому доброго? Всі злі, бліді, всі кудись біжать, в автобусах давляться, та проміж себе валуються. А у нас спокійно; річка тиха тече, вода в ній червона, а бережки зелені, трав'яні...

Надя. *(Розпорошено)* А чому вода-то червона?

Бабуся. *(Її окаюча говірка звучить душевно, заспокійливо.)* Торф'яна. Але чиста. А будинок ладний, просторий. Ї сад багатий – минулого літа однієї смородини дванадцять бутильків заготовила. Ї сарайчик є, і корівчину б взяли...

Надя. Нудьгуєте по домівці?

Бабуся. Ще б пак! Що тут доброго? Ваня п'є, Тоня честить нас як попало...

Надя. А вас-то за що?

Бабуся. А для компанії. Ї втомилася я.

Надя. Так відпочивайте, хто вас змушує прати і по магазинах бігати?

Бабуся. Ну як же... Теперішнім дітям не допомагати, так вони зовсім любити не будуть.

Надя гладить Бабусю по руці.

Надя. Як же ви там самотня, у селі?

Бабуся. Чому самотня? Мене там котанушко мій чекає. У сусідки залишила, нудьгує, має бути. Розумний кіт, ласкавий. Вранці прокинуся, а він вже у мисочки крутиться, хвостиком помахує, молочка чекає. Поп'є, об ногу мою потреться і біжить до своєї паночки.

Надя усміхається. Розмова ця її зігріла і заспокоїла.

Надя. Дякую вам, бабусю.

Бабуся. *(Здивовано.)* За що?

Входить Антоніна Прокопівна.

Антоніна Прокопівна. Не приїхали?

Надя. Ні.

Антоніна Прокопівна. Зателефоную в ресторан, скажу, щоб веселощі без нас починали.

Надя. Без нас?

Антоніна Прокопівна. *(Хмуро.)* А що робити? Не сидіти ж людям, як дурням, голодними за накритим столом.

Входять Марія Миколаївна, Віра, Алла і обидві Гості. Вони обговорюють побачену ними церемонію реєстрації.

Перша Гостя. Зачіску у нареченої бачила?

Друга Гостя. А як же. Я теж, мабуть, пофарбуюсь.

Перша Гостя. У який колір?

Друга Гостя. Ну... щоб з відтінком.

Віра. Дивлюся я на цих молодят, таких ще дурних, непристосованих, зелених, незрілих, але вже уявляють себе дорослими, і думаю: ну куди ви поспішаєте? Схаменіться, сьорбнете ще ви цього життя з надлишком.

Марія Миколаївна. *(Наді.)* Ну, де твій лицар?

Надя. *(Стримано.)* Зараз буде.

Входить Світлана.

А ось здається, і вони!

Антоніна Прокопівна. *(Дочці.)* А нумо давай братика сюди! Ми його перед одруженням пропісочим як слід.

Алла. А хіба сюди чоловікам можна?

Антоніна Прокопівна. Лазня тут, чи що? Певна річ, можна.

Світлана. *(Обережно.)* Мам, на хвилинку...

Антоніна Прокопівна. Ніколи, доню, зараз шепотітися. Гришу веди.

Світлана. Його тут немає.

Антоніна Прокопівна. *(Зачудовано.)* Як немає?

Світлана. *(Зніяковіло.)* Розумієш, приїхала я до того місця, а там порожньо. Тобто автобус стоїть, зі снігу витягнений, але в ньому – нікого.

Надя. Може, вони в іншу машину сіли?

Світлана. Ні. Там гуляв один пенсіонер... Сказав, що вони пішли в кафе, зовсім поряд, погрітися...

Антоніна Прокопівна. *(Відразу зрозумівши, в чому справа.)* Так вони і зараз там «гріються»?

Світлана. Ага.

Антоніна Прокопівна. Ї батько, звичайно, уже...

Світлана. *(Тихо.)* Так.

Антоніна Прокопівна. *(Скрегонувши зубами.)* Треба було мені самій їхати. Вже я б йому показала, як зігріваються.

Надя. Але чому ж Гриша до тебе в машину не сів?

Світлана. Він хотів, але батько його утримав. Ну, і друзі, звичайно. «Зараз, мовляв, вип'ємо останній раз за нареченого та наречену, розплатимося – і в дорогу. А ти, Света, їдь, скажи, через п'ять хвилин будемо. А то ще й тебе переженемо».

Алла. Але вони дійсно збиралися їхати?

Світлана. Авжеж. І офіціантку підкликали, рахунок попросили.

Антоніна Прокопівна. Піди, почергуй біля входу. Як приїдуть, відразу бігом сюди. *Світлана виходить.*

Надя. Ну що ж, почекаємо ще трошки.

Віра. *(Зриваючись.)* Я не розумію... Над тобою знущаються, а ти спокійно – «почекаємо трошки».

Антоніна Прокопівна. Навіщо даремно говорите? Хто над нею знущається?

Віра. Ви! Ви з вашим синочком!

Надя. Віра...

Віра. Що «Віра», що «Віра»? Нічого собі наречений – застряє у кожного шинку!

Антоніна Прокопівна. Люди замерзли, зайшли на хвилинку зігрітися. Що такого?

Віра. Зігрітися і тут можна. Просто не терпілося з пляшкою поцілуватися. Видно, солодше, ніж з нареченою.

Бабуся. Любі мої, хіба не можна по-доброму? Весілля ж!

Віра. У тому-то й річ, бабуся, що немає весілля, ні! Молодий-то – тю-тю!

Входить Наречена, в білій сукні та фаті. Всі здивовано дивляться на неї.

Наречена. Пробачте, ви – Надя?

Надя. Так.

Наречена. Вас кличе наречений.

Надя. *(Спалахнувши радістю.)* Де він?

Наречена. Унизу, на сходах. *(Зітхнувши.)* Який він у вас гарний!

Надя стрімко виходить. Наречена слідує за нею. Незручне мовчання.

Перша Гостя. Прямо кіно.

Друга Гостя. Дівчата завтра впадуть.

Марія Миколаївна. *(Вірі.)* Чесно кажучи, я сподівалася, що він вже не приїде.

Віра. Треба щось робити. Терміново.

Марія Миколаївна. Що?

Намагаючись ні на кого не дивитися, повертається Надя. Зупинившись біля дзеркала, вона довго й надто старанно поправляє фату.

Віра. Ну, що там?

Надя. *(Зневажливо.)* Нічого. Дівчина, видно, щось наплутала.

Антоніна Прокопівна. *(Скрушно.)* Ось тобі на!

Марія Миколаївна. *(Вірі.)* Яке щастя!

Алла. *(Підійшовши до Наді, тихо.)* Валентин?

Надя киває.

Про що говорили?

Надя. Все про те ж.

Входять Зінаїда Зіновіївна і Олена.

Зінаїда Зіновіївна. Ось, привела вам майбутню наречену. Звуть Оленою. Хоче подивитися, як відбувається церемонія. Ви вже її не ображайте. *(Олені.)* А ти дивись, сиди тихо.

Віра. Ви б краще привели нам нареченого. В даний момент це найбільш потрібно.

Зінаїда Зіновіївна. *(Усміхаючись.)* Пошукаємо. *(Прямує до виходу. Алла зупиняє її.)*

Алла. Скажіть будь ласка, а може наречена прийти на реєстрацію не з тим нареченим, з ким подавала заяву, а з іншим?

Зінаїда Зіновіївна. Ні. Треба подати нову заяву, почекати призначений термін... *(Перериває себе.)* А що?

Алла. Просто так. І ви в таких випадках нічого-нічого не можете зробити?

Зінаїда Зіновіївна. Що-небудь ми завжди можемо зробити. Якщо дуже треба.

Хоче піти, але її знову зупиняють – цього разу Марія Миколаївна.

Марія Миколаївна. *(Тихо.)* Зінаїда Зіновіївна, ви хіба не бачите, що це запізнення перетворюється на наругу над нареченою? Я вже не знаю, чи їде взагалі наречений сюди, або нас розігрують? Ми стали посміховиськом усього Палацу! Я ж благала вас припинити цю безглузду комедію! Невже не можна зробити це хоча б зараз?

Зінаїда Зіновіївна. Можна. Якщо про це попросить Надя. Втім, їй навіть просити не треба. Досить просто поїхати. *(Виходить.)*

Перша Гостя. *(Другій.)* А наречена-то, дівка – кремінь. Наречений пропав – а вона і бровою не веде.

Друга Гостя. Не говори. У неї доля навпіл, а вона сидить собі, як у бабусі в гостях, щойно насіння не лускає.

Олена. *(Починає щебетати.)* Яка ви щаслива, Надя, - вже сьогодні одружена будете! А нам з Володею ще цілий місяць чекати! У вас наречений теж військовий?

Віра. *(Сумрачно.)* Подруга, тобі що було сказано?

Олена. А що?

Віра. А нічого. Сиди та мовчи. Тут люди і старші тебе є.

Олена. Так вони ж мовчать.

Віра. Ось і ти мовчи. А люди ще заговорять, не турбуйся. Ще наслухаєшся.

Алла. *(Наді, тихо.)* Мені здається, ти і сама б рада з цього виплутатися, та не знаєш, як. Не можна ж, справді, піти з Палацу просто так, обманутою, кинутою. Всі потім розпитувати будуть, жаліти, висловлювати співчуття, сміятися за спиною... Не думай, я розумію.

Надя. При чому тут «всі», Альона? Мені про своє щастя думати треба.

Алла. От і я про твоє щастя мову веду. Я придумала такий варіант...

Надя. Не треба. Я з Грицем не в кіно зібралася, а на все життя. Хіба можна змінювати рішення, навіть не вислухавши його?

Алла. Справа не в тому, що він зараз спізнився. Справа в тому... Я знаю про нього таке... Загалом, не можна тобі за нього виходити.

Надя. *(Насторожено.)* Чому?

Марія Миколаївна. *(Стогнулим голосом.)* Боже, як болить голова!

Надя. Мама, я ж попереджала. У тебе мігрень, а ти нервуєш.

Дістає з сумки таблетку, наливає в склянку воду.

Марія Миколаївна. Руйнуються всі мої надії, а ти підсовуєш мені ліки: «Випий, мамочко, і все пройде!» Твоє весілля перетворюють на вульгарний фарс, в глузування над самою радісною і світлою подією в житті, а ти пропонуєш мені таблетки!

Надя. Він зараз приїде, мама.

Марія Миколаївна. Дякую. Ти мене дуже потішила. Зараз прибуде весела компанія хмільних друзків, і наречений, хитаючись і спотикаючись, поведе мою дочку до вінця. А потім ми подамося в ресторан, де знову буде випивка та танці з офіціантками. Яке щастя!

- Антоніна Прокопівна.** Що ви мене все рестораном дорікаєте? Можна подумати, сама у Білому Домі працює. Якщо хочете знати, харчевні у людства раніше шкіль з'явилися. Де ще відпочити від сім'ї і від роботи? Де закоханим зиму пересидіти?
- Бабуся.** Тоня...
- Антоніна Прокопівна.** І офіціантки їй, бач, не по нутру! А вони, між іншим, нітрохи не гірше учительш, тільки не такі зануди і одягаються краще. А нумо, спробуй, потягай з ранку до вечора пудові підноси, покрутиш серед всякої п'яні, рукосуїв і скандалістів – ще невідомо, чи витримаєш!
- Олена.** Про що ви все говорите?
- Віра.** Сядь.
- Антоніна Прокопівна.** Чи, гадаєте, кухареві легше? Нагодуй-но дві тисячі осіб, покрутиш-бо у спеці і чаду біля плити, і все стоячи, стоячи... Чим тільки від мене після не пахне – і супом, і ваніліном, і коропом смаженим! А ризику скільки? І підгоріти може, і втекти, і головне, всі навколо, хоч і вчили в школі про ідеали, так і націляються щось схопити! Спробуй встежити!
- Марія Миколаївна.** А самі ви, звичайно, не цяпаєте.
- Антоніна Прокопівна.** Не шипіть, не шипіть, а то пересмажитесь! Не подобається весілля, не підходить наречений – так навіщо ж тут сидите? Боїтеся, дочка без чоловіка залишиться?
- Віра.** Надя, якщо захоче, вийде заміж хоч сьогодні.
- Антоніна Прокопівна.** І слава богу, нехай виходить! Навіщо мені невістка, яка мене соромитися буде? Досить і того, що дочка мене вже соромиться. Ганчірки, що я купую, носить, але подругам мене не показує. А Гриша – він не пропаде. Адже він не хто-небудь, а музикант, артист! Їх оркестр навіть у «Метрополь» одного разу запрошували. Минулого року він на дочці господаря магазину міг одружитися! А ви хто? Дітей життю вчите, а самі жити не вмієте. Тільки скигните.
- Марія Миколаївна.** Надя, ти чуєш – ця кухарка вважає союз з нами мезальянсом! Їй подавай продавщицю, буфетницю або на худий кінець, дочку господаря магазину!
- Надя.** Мама, а чим погані офіціантки і кухарки? Що за дворянська пиха? Це ж міщанство навпаки.
- Марія Миколаївна.** Зрозумій, я зневажаю не професію кухаря, а ідеологію хапуги. Звідки у неї гроші? Офіціанткам, так тим хоч чайові дають, а у цієї звідки – «від приварку»?
- Антоніна Прокопівна.** Базікайте, що хочете, я перед вами звітувати не зобов'язана.
- Марія Миколаївна.** І найсмішніше, вона дивиться на нас зверхньо, навіть по-своєму шкодує. Я в кожному її слові відчуваю, як вона до мене сходить, як вважає безпорадною застарілою ідіоткою. Але не в мені справа. Головне, що в тебе з цими людьми немає і не може бути ніяких спільних інтересів.
- Антоніна Прокопівна.** Та що ви нас весь час тицяєте цими інтересами? Молоді у шлюб вступають, а не у гурток. Загальні інтереси або різні, а діти все одно з'являться.
- Марія Миколаївна.** Ні, з нею неможливо розмовляти... Це вище моїх сил.
- Надя.** *(Усміхаючись.)* Мама, Антоніна Прокопівна – добра і працююча жінка. Просто ви різні люди, ще не притерлися. А з часом ви відмінно поладите, ось побачиш.
- Марія Миколаївна.** Як спокійно ти це говориш... Я взагалі не розумію твого спокою. Ми нервуємо, переживаємо, а тебе все, що відбувається, начебто не стосується!
- Надя.** Ти ж знаєш, я – операційна сестра. Я бачила стільки мук і смертей, скільки ви разом не побачите за все життя. Мені доводиться плакати не тоді, коли хочеться, а лише тоді, коли можна. Варто переплутати ампулу, не закрити вчасно крапельницю, спізнитися з уколом на хвилину – і я можу вбити людину. Мені не можна метушитися. Я навчилася бути спокійною.

Друга Гостя. *(Першій Гості.)* Як бритвою відрізала.

Перша Гостя. Я ж казала – креміль.

Входить Світлана. Всі погляди спрямовуються на неї.

Антоніна Прокопівна. Що? Приїхали?

Світлана. *(Хмуро.)* Ні. Набридло на протязі біля дверей стирчати.

Олена. *(Аллі.)* Може, хоч ви поясните, що тут відбува...

Алла. Тихо, Оленочка, тихо. Ти заміж хочеш? Так зваж на те, що чоловіки балакучих дружин не люблять.

Віра. Що будемо робити, Надю?

Надя. *(Голосно.)* Особисто я буду чекати Гришу, поки він не приїде. Кому це не подобається, може йти додому. Я нікого не утримую.

Мовчання.

І ще. Ми зібralися сюди для урочистої реєстрації, а не для з'ясування стосунків.

Якщо склака почнеться знову, я піду у вестибюль.

Напружене мовчання. І в цей момент з'являється Клавдія, штовхаючи буфетний візок, навантажений фужерами і пляшками.

Клавдія. Дорога наречена, шановні гості! Чи не хочете пригоститися?

Віра. Це що, шампанське?

Клавдія. Майже. Тільки безалкогольне. Спеціально для весільних урочистостей. Новинка.

Антоніна Прокопівна. Їдь, рідна, зі своєю новинкою без зупинки.

Надя. Ні, чого ж, відкрийте, будь ласка.

Клавдія. Цю ж хвилину. *(Розливає напій.)* Пригощайтесь. Якщо чогось знадобиться, я скоро ще підійду. *(Виходить.)*

Надя. А нумо, сідайте потісніше... Бабуся, ідіть ближче. *(Антоніні Прокопівні, вказуючи очима на двох не знайомих їй жінок.)* Запросіть і ваших гостей.

Антоніна Прокопівна. Та я їх і не знаю зовсім. Хіба не ти їх привела?

Надя. *(Гостям, які збентежено тримаються осторонь.)* Вибачте, а ви хто?

Перша Гостя. Ми з Гришиної роботи. Нас направили привітати, так би мовити, від імені...

Надя. Що ж ви одразу не назвалися? Беріть келихи. *(Олені)* І ти теж.

Алла. Надя, п'ємо за тебе. Будь щаслива.

Надя. Що ж, за мене, так за мене.

П'ють.

Друга Гостя. *(Першій.)* Перший раз бачу весілля без жениха.

Перша Гостя. І я. Крикнути «гірко», чи що?

Олена. *(Тихо, опинившись поруч Світлані.)* Ти теж прийшла заяву подавати?

Світлана. Куди?

Олена. Ну, на реєстрацію.

Світлана. Це заміж, чи що? Ні, я ще не збожеволіла.

Олена. *(Образливо.)* Чим тобі, власне, заміжжя не подобається?

Світлана. А чого я в ньому не бачила?

Входить жінка-фотограф. Жива, швидка, яка звикла професійно веселити людей, та й сама вона життєрадісна по натурі, вона стрімко атакує присутніх, не даючи їм отямитися.

Фотограф. Так, чудово! Виявляється, я вчасно! Увага, знімаю! *(Спалах.)* Ні-ні, не позуйте, - що робили, те й робіть. Цокнулись! *(Спалах.)* Ще раз! Невимушено, веселіше! У житті раз буває вісімнадцять років! А хто ж мене молодую, та й додому проведе! Гоп! *(Спалах.)* Молодцем!

Оторопілі жінки мимоволі підпорядковуються напору Фотографа, слухняно виконуючи її короткі рішучі команди. Вони підтягуються, чепуряться, на обличчях розквітають посмішки. А Фотограф продовжує в тому ж стрімкому темпі.

А тепер окремо наречену. А ну, красуня, фату поправили, погляд на мене. Щастя, щастя більше! *(Спалах.)* Колись онукам покажеш, мене з вдячністю згадаєш.

Свідок, прошу! Підійшла до нареченої, дивимося сюди! У житті раз буває...

(Спалах.) А мами, мами де? Встали поруч!

Мами знехотя, але спритно підкоряються наказам.

Хутко, хутко! Обнялися! *(Спалах.)* Поцілувалися! *(Спалах.)* Ще раз поцілувалися!

(Спалах.) Хто наступний? Бабуся, на передову! Посміхаємося! У житті раз буває вісімнадцять років!

Бабуся. Почекай, мила, дай зачесатися-но! Надюша, золотко, де гребінець?

Фотограф. Ви і так гарні! Обійняли наречену! *(Спалах.)*

Гості. *(Швидко навівши марафет.)* Можна і нас?

Фотограф. Неодмінно! *(Спалах.)* Я не прощаюся. Зустрінемося ще раз на реєстрації.

Надя. *(По її обличчю пробігла хмара.)* Про всяк випадок – до побачення.

Фотограф виходе.

Антоніна Прокопівна. *(Несподівано б'ючи долонею по столу.)* Все! Досить

розсиджуватися! Поїду-но я за паршивцем сама. Бачили ви таке – наречену ганьбити, та ще двісті гостей змушувати чекати! Передумав одружуватися – так прийди і скажи чесно, щоб вона могла при всіх тобі в пику плюнути. *(Встає.)* Збирайся, бабуля, ти мені знадобишся. Надя, чекай. Вже я-то його з-під землі дістану.

Веде Бабусю. Пауза.

Перша Гостя. *(Розливаючи напій.)* Поки те та се – давайте вип'ємо!

Друга Гостя. Правильно. За наше жіноче щастя!

Всі дружно підтримують тост.

Марія Миколаївна. *(Світлани.)* Ніяк у тебе золоті сережки?

Світлана. *(З викликом.)* Так, а що?

Марія Миколаївна. По-моєму, Света, у дев'ятому класі ще зарано золото носити.

Світлана. А по-моєму, Марія Миколаївна, у мене своя мама є.

Марія Миколаївна. Слухатися треба взагалі старших, а не тільки маму.

Світлана. Спасибі, що сказали. Я і не знала. *(Демонстративно виставляє руку з каблучкою.)*

Марія Миколаївна. Ти і в школі себе так само ведеш?

Світлана. Ще гірше. Самі знаєте, як важко тепер стало з вчителями. Всі вони відстали від життя і не люблять дітей.

Марія Миколаївна. Уявляю, як ти вчишся! Двійок багато?

Світлана. Не переживайте, вчуся добре. А як ви працюєте? Скільки незадовільних оцінок ви поставили за чверть по вашому предмету? Як боретеся за відвідуваність?

Марія Миколаївна. Що за безглузді запитання?

Світлана. Думаєте, ваші краще? Як зустрінете школярку, відразу про оцінки. Начебто в нас інших турбот немає.

Марія Миколаївна. Ти і з мамою така ж зубаста?

Світлана. Ні, з мамою, як би вона себе не вела, я розмовляю м'яко, терпляче, намагаюся виховувати. Звичайно, деколи осадю, коли особливо дошкуляє, але бити ніколи не б'ю. Знаєте, ласкою легше свого досягти. Ї більш педагогічно.

Марія Миколаївна. Світо, що за тон?

Світлана. А як ви з мамою розмовляли?

Марія Миколаївна. Ах ось воно що... Ну, тебе, припустімо, ці справи не стосуються.

Світлана. Як сказати.

Марія Миколаївна. Але в одному ти, безумовно, права. Я розмовляла з тобою, як з восьмирічною дитиною, а ти вже майже доросла. Вибач.

Світлана. *(Помітно тепліше.)* Ї ви вибачте.

Марія Миколаївна. Виходить, розпитувань про школу ти не любиш. А чим ти займаєшся після школи?

Світлана. Це ви про особисте життя? Його поки немає.

Марія Миколаївна. *(Трохи посміхнувшись.)* Ї чим ти заповнюєш порожнечу?

Світлана. Ходжу в секцію карате.

Марія Миколаївна. Знову мене дурити?

Світлана. Ні, я цілком серйозно. Адже жінка має вміти постояти за себе.

Марія Миколаївна. *(Зітхнувши.)* Знаєш, Света, я, здається, дійсно трошки відстала від життя. Приходь до мене в гості, поговоримо про те – про се.

Входить Антоніна Прокопівна, в пальто.

Надя. *(Здивовано.)* Що, Гриша знайшовся?

Антоніна Прокопівна. Та ні, я за дочкою повернулася. Світлана, швидко одягайся! Виявляється, бабуля туди дороги не знає. Пам'ятає тільки, що кам'яний будинок з вікнами, і більше нічого. Така недолуга... *(Світлані.)* А ну, бігом! *(Виходить зі Светою.)*

Мовчання.

Алла. Мені чомусь здається, що вони взагалі вже не повернуться

Віра. Може, поїдемо і ми?

Надя. *(Завагавшись.)* Ти думаєш?

Віра. Скоро Палац закриється.

Надя. Ну що ж... *(Знімає фату, обводить поглядом кімнату, немов прощаючись, але не рухається з місця.)*

Олена. Пояснить в кінці кінців, що відбувається?

Їй ніхто не відповідає.

Надя. *(Помітивши, що Марія Миколаївна, збліднувши, тримається за серце.)* Що з тобою? Знову серце? *(Дістає з сумки ліки.)* Випий. *(Олені.)* Поклич Зінаїду Зіновіївну!

Олена вибігає.

Марія Миколаївна. Здається, відлягло. Не звертайте уваги.

Поспішно входить Зінаїда Зіновіївна, за нею Олена.

Зінаїда Зіновіївна. Що трапилось?

Надя. Мамі недобре. Можна їй полежати десь у тихому місці?

Зінаїда Зіновіївна. Ну звичайно. Ходімо.

Надя. *(Підтримуючи матір.)* Я піду посиджу з тобою.

Віра. Я теж.

Надя. Не треба. Залишися з гостями. *(Півголосом.)* Займи їх як-небудь.

Гримить черговий весільний марш. Зінаїда Зіновіївна і Надя відводять Марію Миколаївну. У кімнаті залишаються Віра, Алла, Олена і обидві Гості. Пауза.

Віра. Ну що, дівчата? Доп'ємо шипучку, чи що?

Друга гостя. Ну його до дідька, цей лимонад.

Входить Лариса.

Лариса. Вибачте, а Черних ще не приїхав? Нареченому ж теж треба анкету заповнити.

Перша гостя. Чому Черних? Він же Федоров!

Лариса. Надин наречений? *(Дивиться у блокнот.)* У мене записано – Григорій Черних.

Перша гостя. Але ми-то прийшли до Григорія Федорова!

Лариса. Хвилиночку... *(Знову дивиться у блокнот.)* Федоров і Мурашкіна?

Друга гостя. *(Зраділо.)* Точно! Галка Мурашкіна! Я ж казала – кранівщиця.

Лариса. Їх зареєстрували вже дві години тому.

Друга гостя. Привітали, називається.

Перша гостя. Що робити-то тепер? Може, додому до них побіжимо?

Друга гостя. Боляче ти їм зараз потрібна. Галку, чи що, підмінити хочеш? Так ти її краще вранці на крані підміни, а вночі вона і без тебе впорається. *(Вірі.)* А ваш Гриша теж будівельник?

Віра. Ні. Чули про інструментальну групу «Ковбої»? Її назва-то дурнувата... Так він там на гітарі бринькає.

Олена. *(Розпачливо.)* Я, правда, нічого не розумію.

Алла. Ї не треба.

Перша гостя. *(Нерішуче.)* Тоді підемо, чи що?

Друга гостя. *(Докірливо.)* І Надю в біді кинемо? *(Вірі.)* Не виженете?

Віра не тільки не засмучена тим, що Гості – знайомі іншого нареченого, а й явно цьому рада.

Віра. Дівчата, про що розмова? Сідайте. І ви теж, Лариса. Алла, налий-но...

Лариса. Дякую. Чесно кажучи, втомилася.

Перша гостя. У нас із собою є щось серйозніше, ніж ця водичка. *(Дістає пляшку з червоним вином.)*

Віра. *(Зраділо.)* Це інша справа. Тоді налий і мені.

Всі цокаються і п'ють.

Друга гостя. Ви тільки молодят обстежете?

Лариса. Ні, не обов'язково. Зараз, наприклад, я більше сиджу на другому шлюбі.

Перша гостя. Це як?

Лариса. Ну, наприклад, задаємо заміжнім жінкам питання: «Чи щасливі ви в шлюбі?» Збираємо відповіді і дізнаємося, яка частка щасливих.

Алла. І скільки ж?

Лариса. Менше однієї третини.

Олена. Усього?

Віра. Так багато?

Лариса. Потім ставимо те ж питання жінкам, які перебувають у другому шлюбі, які вже, так би мовити, навчені колишнім досвідом, врахували помилки, вміють краще вибрати партнера...

Алла. І у другому шлюбі щасливих, звичайно, більше?

Лариса. Ні, ті ж тридцять відсотків.

Всі здивовані.

Друга гостя. Ну, а що відповідають чоловіки?

Лариса. Ми поставили перед ними питання трошечки по-іншому: «Вибрали б знову свою дружину, якщо б змогли почати життя з початку?»

Друга гостя. Ну?

Лариса. Ствердно відповіли лише чверть чоловіків, одружених в перший раз.

Віра. А ті, хто другий?

Лариса. Одна п'ята.

Алла. Ну, і який же вихід?

Лариса. *(Потискуючи плечима.)* Треба змінювати себе, а не партнерів, вчитися бути мудрішими, поблажливіше... У двох словах не розкажеш...

Перша гостя. А що ще ви знаєте про шлюб?

Лариса. Я знаю про шлюб все.

Друга гостя. А справа-то, виявляється, у вас важлива. Мені і в голову не приходило.

Лариса. Ви це моїй завідуючій скажіть. Вона займається психологією бізнесу, і каже, що моя тема занадто дрібна.

Перша гостя. А по-моєму, так дуже навіть значна.

Лариса. Ще б пак! Мільйон розлучень щороку, мільйон! На два шлюби – розлучення. Скільки дітей без батьків, скільки розбитих долей, скільки нестійких сімей, скільки нервових конфліктів! Мені пропонували те, що називається «великі» теми, але я вирішила: хтось повинен займатися і особистим щастям. Нехай воно ніби й дрібниця, але якщо цих особистостей триста мільйонів, то це вже, вибачте, важливіше всяких «великих» тем.

Перша гостя. А завідувачка?

Лариса. А що «завідувачка»... Самотня неврастенічка. Мою тему забороняє, а сама за чоловіка віддасть весь свій відділ і вчену ступінь на додачу.

Друга гостя. Давайте вип'ємо. За щастя в особистому житті.

Всі з натхненням п'ють. Атмосфера в дружній жіночій компанії стає явно тепліше.

Віра. Лариса, а ти все-таки поясни – чому шлюби стали такі розсипчасті? Що за хвороба століття?

Лариса. Причин багато... Наприклад, жінки стали тепер сильні, самостійні... ну, якщо вже не зовсім, то, у всякому разі, вміють себе показати такими. Вони самі заробляють собі на життя, все вміють, все можуть. Вони тепер не залежать від чоловіків і тому легко з ними розлучаються. А потім починають розуміти, що чоловіки все-таки їм потрібні.

Перша гостя. Та й чоловіки пішли не ті. Їм аби за нашою спиною сховатися.

Віра. Не всім. Деяким знову, як у добрі старі часи, хочеться бути нашою опорою і надією. Ось, наприклад, мій перший чоловік. Спочатку, начебто, у нас було нічого, але раптом в один нечудовий день мій правдивий Боренька заявляє, що я характером – танк, а він не хоче бути розчавленим і тому знайшов ніжну квітку, якій потрібен захист і підтримка.

Друга гостя. Ну, а ти?

Віра. Я починаю його випитувати: «Чим вона краще за мене? Скажи, чому?»

Друга гостя. А він?

Віра. «Ти сама, - каже, - мужчина. А вона без мене пропаде. Я з нею себе справжнім відчуваю». Нічого, так? Сильних баб – тих кидати можна, вони не пропадуть, а от слабких – ні защо.

Перша гостя. А далі? Сказав і відразу пішов?

Віра. Як же, відразу... Чоловіків не знаєте? Довго ще ні на що не міг зважитися.

Ходив і нив: «Зроби що-небудь, щоб я залишився». Ну, я взяла і виставила його.

Лариса. За статистикою, жінка йде на конфлікт в два рази більш охоче чоловіка.

Друга гостя. А потім?

Віра. Ну, одружується він на ніжній... Через деякий час дзвінок: «Став чайник, скоро прийду». І дійсно, з'являється – з букетом, але без чемодана. Я його знову виставила.

Друга гостя. А потім?

Віра. Все.

Перша гостя. Ї в мене один час був чоловік. До весілля такі слова казав – заслухаєшся. «Ти для мене, як мрія, як гірська вершина, до якої прагнуть все життя». Це він кіно про альпіністів дивився.

Лариса. А потім?

Перша гостя. Ну, а як став чоловік, так, звичайно, став зовсім інші слова говорити.

Лариса. А як же «гірська вершина»?

Перша гостя. Я теж його запитала, коли він складав речі.

Лариса. А він?

Перша гостя. «До неї, - каже, - прагнуть, але коли досягнуть, що там робити? Ну, пірамідку поставити на пам'ять, ну, записку покласти. І назад. Не стирчати ж там без кінця»

Алла. Знайоме. Пірамідку-бува залишив?

Перша гостя. А як же? (Дістає фотографію.) Люсею назвала.

Віра. Гроші хоч висилає?

Перша гостя. Ми з ним не розписувалися... Та й чи потрібні мені його гроші...

Алла. Де ж він тепер?

Перша гостя. Де-не-де... Штурмує інші вершини. Давайте вип'ємо.

Жінки п'ють.

Віра. Треба б до мами зазирнути.

Алла. Не турбуйся, там же Надя.

Перша гостя. Цікаво, вийде вона в кінці кінців за свого Гришку?

Алла. Ні.

Перша гостя. Чому?

Алла. Я не допущу.

Перша гостя. Ого!

Друга гостя. Так вона тебе і послухає.

Алла. Послухає. У мене на крайній випадок така карта припасена... Пред'явлю – крити їй буде нічим.

Друга гостя. Цікаво, що за карта?

Олена. (Аллі.) Вам не подобається Надин наречений?

Алла. (Холодно.) Такий же слимак, як і всі.

Перша гостя. Я дивлюся, ти мужиків не поважаєш. Сама-то заміжня?

Алла. Ні, поки цього щастя не зазнала.

Перша гостя. А чого?

Алла. Довго розповідати.

Друга гостя. Нічого, ми послухаємо.

Алла. Ну, спочатку в мене був невдалий роман... Потім, коли все прахом пішло, вирішила себе втішити і довго вибирати не стала: раз не він, то яка різниця, хто?.. Ї ось, зустрічалася спочатку з одним, потім з іншим, з третім... Ї тепер ніяк не можу ні на кому затриматися. (Дістає сигарети.) Ї якось само собою виходить, що гуляють зі мною одні швидкісники – їм все відразу видавай, без затримок і сентиментів. Та я сама такою ж стала. А от щоб просто блукати вулицями, триматися за руки, довго розмовляти, хвилюватися – так чи вірите, розучилася. Може, ніколи вже і не вийде. (Запалює.)

Олена. Алла, я не розумію, хіба так можна? Адже є ж, зрештою, якась охайність... мораль... честь...

Віра. Курча, не треба обурюватися. У Аллі цілком здорова чоловіча мораль.

Лариса. Біда в тому, що вся людська історія пройшла під знаком чоловічої переваги. Тому гарним і поганим у жінки вважається те, що добре чи недобре для чоловіків, а не для нас самих.

Віра. Саме так. Жінка повинна бути вірною, ніжною, слухняною, скромною, палкбю, вона повинна бути вмілою господинею і турботливою матір'ю. Правда, зручно – для них?

Олена. Але ж існують вічні ідеали...

Віра. (Перериваючи.) Існують. Але хто їх створив? Все ті ж чоловіки. Вони і нам зуміли їх нав'язати. Сидів, наприклад, який-небудь Леонардо да Вінчі і малював мадонну з немовлям, і підносив материнство на п'єдестал, нам для повчання. А сам, між іншим, дітей не мав і взагалі одружений не був. Собі – мистецтво, жінці – пелюшки. А може, треба навпаки? Нехай матуся візьме пензлик і намалює бородатого дядька з немовлям. Дивіться і розчулюйтесь: «Ах, батьківство!»

Олена. Що ви хочете всім цим сказати?

Віра. Нічого. Не тобі, Олена, судити Аллу. Вона сама собі суддя.

Алла. Дякую за підтримку.

Віра. Немає за що. (Помовчавши.) Так, Алла, я хоч і старше, але в порівнянні з тобою – черниця. Мені тебе ще наздоганяти та наздоганяти. Чи багато було в мене романів? На пальцях можна порахувати. Перший – перше кохання, другий – перший чоловік, третій – другий чоловік, четвертий... - так, один знайомий. Бачите, поки в мені розчарувалися всього четверо. Ї це у мої-то майже тридцять років. Давайте ще по одній. (Розливає вино.)

Пауза. Ї раптом Олена голосно схлипує.

Алла. Олено, ти що?

Олена плаче.

Віра. Що з тобою, малятко?

Олена. (Крізь сльози.) Нічого. Я просто подумала – невже і я такою буду?

Віра. Якою?

Олена. Ну... такою як ви.

Алла. Це якою же?

Олена. От ви всі на мене цитькаєте, дурепою вважаєте...

Віра. Ї ти образилася?

Олена. Ні. Я подумала, раптом я і справді дурна ідеалістка? Раптом я марно вірю, сподіваюся, чекаю щастя? Ви відчуваєте себе такими розумними, такими досвідченими, такими правими... Мені страшно.

Жінки в збентеженні переглядаються. Алла поплескує Олену по плечу.

Алла. Добре, добре, буде тобі. А то я сама зараз заплачу. *(Вірі.)* Дійсно, я старша від неї всього на чотири роки. Біс його знає, коли я встигла так змінитися.

Віра. Так, щось ми по дорозі розгубили...

Олена. *(Утираючи сльози.)* Але ж можна і не розгубити, справді?

Алла. Можнаї треба було.

Віра. Бачиш... Життя – штука складна, і дивитися на нього крізь рожеві окуляри не варто... Але вірити треба обов'язково. Так що ти права. *(Гостям.)* Вірно, дівчата?

Друга гостя. А як же! Як у сімнадцять років почала чекати справжнє кохання, яке на все життя, так досі й чекаю.

Перша гостя. Ї я. Не перелічити, скільки їх, мерзотників, мене покинули, а я все одно вірю, що кохання є.

Лариса. *(З несподіваною гарячністю.)* От ви всі скаржитесь на чоловіків та на чоловіків – як вони вас кидають. А я вам скажу – ви щасливі. Вас кидали. А мене ні. А я не проти. Нехай кинуть. Тільки спочатку нехай спокуються.

Віра. Я щось не розумію... Ти не одружена, чи що?

Лариса. Ні.

Перша гостя. Ї не була?

Лариса. Ї не була. Ї я знаю, що ви зараз запитаете. А не запитаете, так подумаєте. Ї я відразу чесно відповім: теж ні.

Друга гостя. Це як же так?

Лариса. А ось так. Тому я всі ваші розмови слухаю, а сама мовчу нишком. Що мені говорити? Я знаю про шлюб все. Але я не знаю про шлюб нічого.

Олена. Хоч убийте – нічого не розумію.

Лариса. Спочатку я довго своєю цнотливістю пишалася, потім стала турбуватися, а тепер вже не пишаюся і не турбуюся. Я людина пропаща.

Друга гостя. Ну, це ти вже занадто.

Лариса. Хто з подруг ні зустріне, обов'язково запитає, причому таким солодким голосочком: «ну як, заміж ще не вийшла?» А тут ще ступінь безглузда. Мужики, коли дізнаються, що я кандидат наук, від мене шарахають. Я вже тепер приховувати стала.

Друга гостя. Чого приховувати щось? Спеціальність гарна.

Лариса. Гарна? Та мені в Палац і приходиться соромно. Всі наречені здаються мені старшими за мене. Вони закохані, вони виходять заміж, у них невідомі мені радощі і складності, які я тільки за анкетами знаю... А я їм ще й лекції читаю. «Шлюб і родина». Смішно.

Віра. Як же ти дійшла до такого життя?

Лариса. А я винна, що нікому не потрібна? *(Помовчавши.)* А може, й винна. У мене на останньому курсі щось таке намічалось... Але було ніколи – писала диплом. А вже в аспірантурі зовсім завчилася. Подруги – на вечірки, а я – в бібліотеку. У підсумку: у них сім'ї, а у мене статті про сім'ї.

Перша гостя. Не в той бік ти розгін узяла – ступінь, посада, бібліотека... А де дискотека?

Алла. Але ж не пізно і надолужити.

Лариса. Ні, вже поїзд пішов.

Пауза.

Перша гостя. Дівчата, треба рятувати жінку.

Віра. *(Аллі.)* Може, виділиш їй кого-небудь зі свого контингенту – з швидкісників? Або хоча б досвідом поділишся?

Алла. *(Не відповідаючи, уважно розглядає Ларису.)* А ну-бо, встань.

Лариса розгублено встає.

Чому ти одягнена так нудно?

Лариса. Я перебуваю на службі...

Алла. Знаходишся ти в Палаці щастя, серед молоді.

Лариса. Все-таки я – науковий працівник.

Алла. Неправду кажеш ти, Лариса. Просто вважаєш себе потворою і боїшся ошатним платтям увагу до себе привернути. А чого сутулишся?

Лариса. Постать така...

Алла. Знову неправда. Бюст у тебе великий, от ти його і соромишся. А цим пишатися треба. Мені б такий... А ну, випрямися!

Лариса розправляє плечі.

Зовсім інша справа! *(Дістає з сумки ножиці і гребінь.)* Стрижку зараз тобі нормальну зробимо, очі в порядок підведемо, приодягнемо... Знімай сукню.

Лариса. *(Злякано.)* Навіщо?

Алла. Мою одягнеш.

Лариса. Але не тут же.

Алла. Пішли куди-небудь.

Перша гостя. Ми з вами.

Всі, крім Віри, виходять. Входить Надя.

Віра. Як мама?

Надя. В порядку. *(Помовчавши.)* Зараз остання пара пішла. Скрізь вже тихо і порожньо... Все. Палац щастя закривається.

Входять Фотограф і Клавдія.

Клавдія. *(Штовхаючи перед собою шваброю купу квітів.)* Накидали тут сміття...

Фотограф. *(Складаючи апарат і триногу в сумку.)* Не бурчи.

Клавдія. «Не бурчи»... Плотють мені, як у всякій установі, за квадратні метри, а про те, що через ці метри тисячі осіб проходять, ніхто не подумав. *(З розлюченням скидає квіти в урну.)* Вокзал.

Клавдія, не звертаючи уваги на Віру і Надію, розставляє по місцях меблі, ховає швабру, знімає халат і йде з Фотографом. Входять Алла і Лариса. Лариса невпізнанна: вона з новою стрижкою, в яскравому нарядному вбранні, випросталася, помолодшала, очі блищать, щоки горять рум'янцем.

Віра. Ой, Лариса! Та тебе не впізнати!

Алла. *(З гордістю.)* До неї вже двоє на сходах приставали.

Віра. Ну, вітаю! Недовго тепер бути тобі Христовою нареченою!

Лариса. Дівчата, у мене справи не кінчені. Я сюди ще загляну.

Виходить танцюючим кроком. Решта з посмішкою дивляться їй у слід. Входить Інна Глібівна.

Надя. Інна Глібівна!?

Інна Глібівна. Пробач, Надійка, я розумію – моя поява недоречна, навіть нетактовна... Але, врешті-решт, ти мені не зовсім чужа, правда? Я теж маю право тебе привітати.

Надя. Але ви ж не вітати мене прийшли.

Алла і Віра, переглянувшись, виходять.

Інна Глібівна. Надя, мила, скажи, що у вас з Валею сталося?

Надя. Нічого.

Інна Глібівна. Будь я впевнена, що ти любиш свого нареченого, я б ні за що не прийшла... Але мені весь час здається, що сталося якесь безглузде непорозуміння... Раптом у вас з Валентином була якась нісенітна сварка, раптом ти виходиш заміж йому на зло... Правда, це на тебе не схоже, але хто знає? *(Помовчавши.)* Він зранку зник, в лікарні не з'являється, я стала турбуватися... Правда, здогадатися, де він, було не складно.

Надя. Добре, що ви приїхали. Він там один, йому треба допомогти. Постарайтеся його відвести, заспокоїти...

Інна Глібівна. Думаєш, я вже не намагалася? Але він мене просто не чує. Як несамовитий. *(Помовчавши.)* Він тебе любить.

Надя. Я знаю.

Інна Глібівна. Я прожила не так уже й мало, і можеш мені повірити: немає нічого дорожчого, нічого потрібніше, ніж коли тебе люблять.

Надя мовчить.

Він тебе чимось образив?

Надя. Ні.

Інна Глібівна. Тоді я нічого не розумію. Ти ж, по-моєму, добре до нього ставилася...

Надя. Я і зараз добре до нього ставлюся.

Інна Глібівна. Так у чому ж справа?

Надя. Інна Глібівна, ну подумайте самі – навіщо я йому? Він блискучий хірург, йому належить велике життя, великі справи. Чим я зможу йому допомогти?

Інна Глібівна. Тебе просто дивно слухати. Виходить, заміж треба йти за слабких, а сильні нехай поодинці маються? Хіба талановита людина не потребує жіночої турботи? Навпаки, чим він більше хоче і може зробити, тим йому важче... І тим необхідніше йому союзник.

Надя. Йому зі мною буде нудно. Адже я не граю, як він, на фортепіано, не знаю трьох іноземних мов... І мама в мене не художник, як ви, і батько не професор... Чим я зможу його втримати?

Інна Глібівна. Надя, Надя, це все відмовки. Не любиш його, так? *(Пауза.)* Не любиш!

Надя. *(Обіймаючи Інну Глібівну.)* Я так перед ним винна... Скажіть йому що-небудь гарне, лагідне, добре? І не ображайтеся на мене.

Інна Глібівна. Пробач, що я прийшла. Будь щаслива. *(Виходить.)*

Надя одна. Тільки тепер помітно, як їй важко і як вона втомилася. Входить Алла.

Надя. Бачила Валентина?

Алла киває.

Вони пішли?

Алла. Ні. Мати буквально тягне його за руку, але він стоїть. Що ти їй відповіла?

Надя робить невизначений жест.

Тоді тобі доведеться дещо вислухати і від мене. Не хотілося говорити, але... Загалом, не виходь за Гришку.

Надя. Чому?

Алла. Не примушуй мене розповідати зайвого. Повір на слово.

Надя. Що ти таїш? Раніше проти нього ти нічого не мала, допомагала нам зустрічатися, ключ давала...

Алла. Ключ, якщо потрібно, я тобі і зараз дам. Але заміж не виходь.

Надя. *(Рішуче.)* Пора додому.

Алла. Стій. Раз так – слухай. Пам'ятаєш, тиждень тому ти просила ключ? Сказала ще, що в останній раз – потім, мовляв, все законно буде.

Надя. Це коли мене раптом на чергування викликали?

Алла. Так. А я залишилася, щоб його попередити.

Надя. Ну і що? Він не прийшов?

Алла. Ні, чому ж. Прийшов... І пішов вранці.

Надя. *(Розгублено.)* Чому вранці?

Алла мовчить.

Вранці... *(Зрозумівши нареши.)* Неправда.

Алла мовчить.

Ти просто не хочеш нашого весілля і все придумала.

Алла. Так, не хочу. І тому сказала правду.

Надя. Таке просто неможливо, розумієш, неможливо!

Алла. *(Жорстко.)* На ньому була блакитна маечка, вона трошки розійшлася у плечі по шву... Які тобі ще розповісти подробиці?

Обличчя Наді сіріє, мертвіє.

Надя. Ви що, покохали один одного?

Алла. Ти з глузду з'їхала?

Надя. Але як же ти могла?

Алла. Запитай краще, як він міг.

Надя. А ти?

Алла. У мене і в думках нічого такого не було. А він видно, на ключ налаштувався, от і не захотів піти просто так... Коли він руку мені на коліно поклав, я сама собі не повірила. А ну, думаю, подивлюся, дурня він валяє, або такий же покидьок, як і інші... Ось і подивилася.

Надя. І ніщо тебе не зупинило?

Алла. Я на ці справи дивлюся просто, не те, що ти. Можеш думати про мене, що хочеш, але я все одно не шкодую. Принаймні, з'ясувала, хто є хто.

Надя. Що ж, спасибі.

Алла. Зрозумій, не в мені справа. Я або інша – яка різниця? А може, він і не зі мною одною... Такі вже тепер мужики безвольні та безпутні – в будь-які ворота лізуть... Ось і вирішуй тепер, як бути.

Надя. *(Після паузи.)* Невже все сталося саме так?

Алла. Так або не так – яка різниця?

Надя. Зустріла ти його, звичайно, привітно, вином пригостила. Ти ж гарна подруга... Пригостила?

Алла. *(Неохоче.)* Налила склянку.

Надя. А може, і дві?

Алла. *(Сухо.)* Не рахувала.

Надя. Потім, ясна річ, халатик ненавмисно розгорнувся... А під халатиком – нічого. Або в чому ти була?

Алла. *(Кричить.)* Ну що ти мене допитуєш?

Надя. *(Помовчавши.)* Скажи мені, Алла... Я не молодше тебе, не красивіше і одягаюся гірше. Робота в мене не легше твоєї, грошей у тебе у три рази більше, чоловіків – у сто разів. Так чому ти мені весь час заздриш?

Алла. Я тебе люблю. Слово честі.

Надя. Я знаю. Але і заздриш теж. Признайся – адже приємно було в мене забрати, насолити мені, зруйнувати, довести щось собі і мені – не знаю що...

Алла хоче, було, заперечити, але не промовляє жодного слова.

Шкода мені тебе. Втрачаєш ти душу, йде вона з тебе по крапельці, так і засохнеш зовсім. Я ж тебе давно попереджала... За чим ти женешся? Адже щастя в простих речах. Дивись, чи не випустиш?

Входить Олена. Зрозумівши недоречність своєї появи, вона нерішуче зупиняється.

Олена. Вибачте... Я, напевно, завадила...

Алла. Нічого. *(Знімає з себе стрічку – знак почесної свідкині – і пов'язує її Олені.)*

Олена. Я не розумію... Що ви робите?

Алла мовчки виходить. Олена нерішуче звертається до Наді.

Там, внизу, стоїть молодий чоловік. Він попросив підійти до вас, коли поруч нікого не буде, і сказати, що він вас любить. Я, каже, маю їй сказати дуже багато, але передайте тільки це: «Я її люблю».

Заглушено звучить весільний марш. Надя несподівано починає плакати. Олена в розгубленості дивиться на неї. Надя риде все голосніше. Входять Марія Миколаївна та Віра.

Віра. Останню пару зареєстрували. Палац закривають... *(Помітивши, що Надя плаче, кидається до неї.)* Ти що, Надюнчик?

Надя плаче все сильніше.

Марія Миколаївна. *(Поспішає до дочки.)* Надя, мила, заспокойся.

Віра. *(Олені.)* Що стоїш? А ну, швидко води.

Олена поспішає до виходу.

Марія Миколаївна. *(Погладжуючи Надю.)* Ходімо додому, я тебе нагодую, чайку зігрію, і ми славно заживемо вдвох, як раніше. А це все скоро забудеться.

Входить Олена зі склянкою води. За нею поспішають обидві Гості. Віра бере склянку і підносить її до Надиних губ.

Надя. *(Опановує собою, намагається посміхнутись крізь сльози.)* Все в порядку. Не турбуйтеся. *(Вірі.)* Дай гребінець. *(Доводить себе до ладу.)*

Марія Миколаївна. Ну що, Надійко, мабуть пора, а? Час пізній, робити нам тут більше нічого.

Поспішно входить Антоніна Прокопівна. За нею слідом Світлана. Пізніше увійдуть Лариса, Клавдія та Фотограф.

Антоніна Прокопівна. (До Наді.) Ти ще тут? (Озираючись.) Ви вже зареєструвалися?

Віра. (Уїдливо.) З ким?

Антоніна Прокопівна. А Гриша хіба не приїхав?

Ніхто не відповідає.

Ну, тоді я нічого не можу зрозуміти. У забігайлівці тій ні батька, ні Гришка – нікого.

Що вони, під землю провалилися?

Мовчання.

Бабулю я відправила додому – дізнатися, хіба мало що сталося, а сама зі Светкою сюди заквапилася, думала на реєстрацію устигнути. Проїжджали повз ресторану нашого – там пил стовпом і дим коромислом... Ну, а ми тут веселимося...

Входить Зінаїда Зіновіївна. Пауза.

Пробачте вже нас, Зінаїда Зіновіївна. Не приїхав наречений.

Зінаїда Зіновіївна. Він тут.

Надя. Хто?

Зінаїда Зіновіївна. Ваш Гриша. Тільки що примчав на таксі і сидить у мене в кабінеті.

Надя. Де ж він пропадав?

Зінаїда Зіновіївна. Якесь безглузда історія. Наскільки я розумію, автобус зламався, водія і оркестр забрали в міліцію... Або щось у цьому роді. А після міліції йому довелося відвозити додому батька, тому що... (Глянувши на Антоніну Прокопівну, вважає за краще не продовжувати.) Загалом, Гриша сам все вам розповість.

Віра. Він п'яний, звичайно?

Зінаїда Зіновіївна. Ні, анітрохи.

Віра. Що ж він сюди не йде?

Зінаїда Зіновіївна. Соромиться.

Віра. Треба ж, який совісний. Лариса, обов'язково дайте йому анкету, нехай напише, яким він представляє своє з Надею світле майбутнє.

Марія Миколаївна. А Палац ще працює?

Зінаїда Зіновіївна. Закритий.

Всі переглядаються. Марія Миколаївна полегшено зітхає і посміхається.

Що будемо робити, Надя?

Надя. (Утомлено.) А є варіанти?

Зінаїда Зіновіївна. Ви можете відмінити реєстрацію, можете перенести її на інший день. Але якщо хочете, ми зареєструємо вас прямо зараз.

Надя. (Піднявши очі на Зінаїду Зіновіївну.) Але ж Палац закритий...

Зінаїда Зіновіївна. Але співробітниці ще не пішли. Вони чекають.

Надя. Чого?

Зінаїда Зіновіївна. Вашого рішення. Подумайте, порадьтеся з родичами, поговоріть з нареченим. Не поспішайте, справа відповідальна.

Зінаїда Зіновіївна прямує до виходу, але її зупиняє Олена.

Олена. Зінаїда Зіновіївна, я подумала – а може, дійсно поки не подавати заяви?

Місяць можна й почекати.

Зінаїда Зіновіївна. От і розумниця. Краще почекай. (Проходить у свій кабінет, сідає біля пульта.)

Голос. Ну що?

Зінаїда Зіновіївна. Почекаємо, рідні мої, що робити...

Голос. Ми розуміємо... Ой, що вдома буде! Адже скільки разів вже затримувалися.

Чоловік подумає, я роман завела.

Зінаїда Зіновіївна. Нічого, більше любити буде.

Голос. Якщо розлучимося, ви вже мене по знайомству з ким-небудь зареєструйте.

Зінаїда Зіновіївна. Не бійся, одну не залишимо.

У кімнаті.

Надя. Тільки нічого мені не говоріть.

Віра. Надя...

Надя. *(Затискуючи вуха.)* Досить! Не починайте все з початку!

Марія Миколаївна. Що з тобою, Надійко?

Надя. *(Стримуючи сльози.)* Цілий день... Одна проти всіх... Я більше не можу... Невже ви не розумієте? І це ви, найближчі мені люди?

Віра. Значить, ти все-таки вперлася на своєму?

Надя. Чого б варто було моє рішення, якби воно змінилося за кілька годин? По-вашому, якщо чоловік помилиться або проявить слабкість характеру, треба кожного разу його кидати?

Віра. А що ж, щоразу прощати? Дивись, не витримаєш.

Надя. І що ти можеш сказати про Гришу поганого? Що він здатний оступитися, що в ньому немає ще чоловічої твердості характеру? Що він надто прив'язаний до свого оркестру, де всі старші за нього, і що він занадто часто танцює під їхню музику? Так це я знаю і сама. Так, у нас будуть важкі дні, але в кого їх не буває? Зате він добрий, безвідмовний, ласкавий, завжди готовий засміятися, заспівати, і весь він якийсь легкий і світлий... І взагалі, що ви про нього знаєте?

Марія Миколаївна. Ми думаємо про твою ж користь.

Надя. Я знаю, ви піклуєтеся, щоб мені було спокійно і зручно. Але я не диван собі купую, я вибираю людину. Головне, навіщо **я** йому, а не для чого **він** мені. *(Помовчавши.)* Чому я так довго говорю? Адже все так ясно, так просто. Я люблю його, розумієте, люблю! *(Прямує до виходу, але біля дверей зупиняється.)* Люблю. *(Виходить.)*

Звучать урочисті акорди. Всі гості та родичі встають. На авансцені з'являється Зінаїда Зіновіївна. Вона посміхається, але погляд її сумний: для неї Надя – не просто наречена номер тридцять чотири. Весь вечір Зінаїда Зіновіївна була свідком нелегкого початку її нового життя, і традиційні слова ритуалу вона вимовляє з справжнім хвилюванням і теплотою.

Зінаїда Зіновіївна. Дорогі Надія і Григорій! У ці хвилини ви звіряєте один одному свою долю. Ви приймаєте на себе величезну відповідальність і один перед одним, і перед вашими близькими, і перед державою, від імені якої ми реєструємо цей шлюб. Народжується нова родина. Ви – разом, вас – двоє, і перед вами відкривається унікальна, безцінна можливість проявляти найкращі властивості своєї душі: доброту, дбайливість, ніжність – все те, що таїться в одному прекрасному, чудовому слові «любов». Любов з'єднала вас, зробила щасливими. Зберігайте ж її, не давайте їй зів'янути у буденній метушні. Я вітаю і батьків. У дітях повторюється ваша молодість. Розділіть з ними їх радощі, допоможіть впоратися з першими труднощами.

Шановні Надя й Гриша! Добрий вам шлях!

КІНЕЦЬ